

RAPORTUL nr. 2

Misiunea de observare a alegerilor pentru funcția de Președinte al Republicii Moldova din 1 noiembrie 2020

Perioada de monitorizare: 26 august – 15 septembrie 2020

Publicat la 17 septembrie 2020

Toate drepturile sunt protejate. Conținutul raportului poate fi utilizat și reprodus în scopuri nonprofit și fără acordul prealabil al Asociației Promo-LEX cu condiția indicării sursei de informație. Conținutul raportului poate fi supus revizuirilor redacționale.

Raportul este elaborat în cadrul Misiunii de observare a alegerilor pentru funcția de Președinte al Republicii Moldova din 1 noiembrie 2020, desfășurată de Asociația Promo-LEX cu suportul financiar al Agenției Statelor Unite pentru Dezvoltare Internațională (USAID) prin Programul „Democrație, Transparență și Responsabilitate”, al Departamentului Buna Guvernare al Fundației Soros Moldova prin proiectul „Monitorizarea alegerilor prezidențiale din 1 noiembrie 2020”, precum și al Consiliului Europei prin proiectul „Suport pentru observarea civică a alegerilor prezidențiale din 2020 în secțiile de votare create în străinătate”. Componenta „Discursul instigator la ură” este susținută de către Departamentul justiție și drepturile omului al Fundației Soros Moldova prin proiectul „Consolidarea unei platforme de dezvoltare a activismului și educației de Drepturi ale Omului în Republica Moldova – etapa a IV-a”.

Responsabilitatea pentru opiniile exprimate în cadrul acestui raport aparține Asociației Promo-LEX și nu reflectă neapărat poziția donatorilor. În cazul în care apar discrepanțe între textul în limba română și traducerea acestuia în altă limbă, prevalează prevederile stabilite de textul în limba română.

Cuprins

SUMAR EXECUTIV	4
INTRODUCERE	8
I. CADRUL LEGAL	10
II. ORGANELE ELECTORALE	17
III. DESEMNAREA ȘI ÎNREGISTRAREA CONCURENȚILOR	26
IV. LITIGII ELECTORALE	30
V. REGISTRUL DE STAT AL ALEGĂTORILOR ȘI LISTELE ELECTORALE	35
VI. ADMINISTRAȚIA PUBLICĂ	36
VII. CONCURENȚII ELECTORALI	37
VIII. FINANȚAREA CAMPANIEI ELECTORALE	44
IX. DISCURSUL DE URĂ ȘI INSTIGARE LA DISCRIMINARE	53
X. EDUCAȚIE ȘI INFORMARE ELECTORALĂ	57
RECOMANDĂRI	58
ABREVIERI	59

SUMAR EXECUTIV

Cadrul legal. În opinia Promo-LEX, cadrul legal existent nu conține prevederi precise și suficiente care ar asigura egalitatea de șanse pentru toți concurenții la scrutinul prezidențial, în condițiile participării și a Președintelui în exercițiu. De asemenea, Promo-LEX reiterează poziția sa privind necesitatea suspendării din funcție a candidaților desemnați încă de la etapa de eliberare a listelor de subscripție pentru a asigura colectarea semnăturilor cu respectarea principiului egalității șanselor.

Atragem atenția că noțiunea de concurent electoral pentru alegerile prezidențiale este una lacunară, care limitează drepturile constituționale ale partidelor politice de a participa la alegeri. MO Promo-LEX califică interpretarea CEC în sensul limitării finanțării campaniei electorale de către partidele politice, organizațiile social-politice și blocurile electorale care au desemnat candidați în alegeri drept una neîntemeiată și excesivă.

Considerăm că în lipsa prevederilor legale exprese, partidele politice se echivalează cu celelalte persoane juridice care pot contribui financiar la campania electorală doar în limita a 12 salarii medii pe economie pentru anul 2020. Reiterăm faptul că reglementarea strictă, lipsită de interpretări, a statutului partidului politic, în contextul aspectelor ce țin de finanțarea electorală a concurentului electoral, este absolut necesară.

Organele electorale. În perioada de referință, Comisia Electorală Centrală s-a întrunit online și mixt în cadrul a 7 ședințe. Astfel, au fost adoptate în total 105 hotărâri, dintre care 79 se referă nemijlocit la organizarea și desfășurarea scrutinului prezidențial din 1 noiembrie 2020. Până la data de 15 septembrie 2020, CEC a acreditat 69 de observatori naționali (MO Promo-LEX) și 29 de observatori internaționali.

CEC a constituit 37 de circumscripții electorale de nivelul doi și 36 de consilii (CECE) în termene legale. Pentru circumscripția electorală nr. 3 Bender nu a fost constituit CECE. Trei partide parlamentare – PPPDA, PSRM și PAS – au delegat membri în toate CECE. Componenta consiliilor este dezechilibrată din perspectiva de gen: 64% – femei și 36% – bărbați.

MO Promo-LEX a identificat cel puțin două cazuri ce pot fi calificate drept desfășurare și prezentare a rezultatelor sondajelor fără înștiințarea prealabilă a CEC.

Înregistrarea prealabilă pentru constituirea secțiilor de votare peste hotare și pentru alegătorii din stânga Nistrului. La 16 septembrie 2020 s-a finalizat înregistrarea prealabilă a alegătorilor pentru votarea în secțiile deschise peste hotare și în regiunea transnistreană. Comparativ cu alegerile parlamentare din 2019, constatăm un activism mai sporit al cetățenilor Republicii Moldova care au declarat că în ziua alegerilor se vor afla peste hotare.

Astfel, dacă în anul 2019 au fost efectuate 24 125 înregistrări prelabile, atunci pe parcursul anului 2020 pentru scrutinul prezidențial au fost efectuate 35 910 înregistrări noi. Cifra totală la momentul finalizării procedurii era de 60 035 înregistrări. Cele mai multe solicitări de înregistrare prealabilă, pe parcursul anului 2020, au fost pentru a vota în: Italia – 12 067, Marea Britanie – 9 478, Germania – 6 423 și Federația Rusă – 6 202. Comparativ cu datele din 2019, cea mai mare creștere este în cazul Federației Ruse – de aproape 11 ori.

La 11 septembrie 2020, cu cinci zile până la expirarea termenului prevăzut pentru înregistrarea prealabilă, CEC, în lipsa consultărilor publice, a expediat propunerile privind organizarea a 202 SV peste hotare la Ministerul Afacerilor Externe și Integrării Europene.

Cu referire la înregistrarea prealabilă pentru cetățenii Republicii Moldova din regiunea transnistreană, constatăm o implicare scăzută, în contextul scrutinului prezidențial înregistrându-se 59 de alegători.

Desemnarea și înregistrarea concurenților. Pentru alegerile prezidențiale au fost înregistrate 13 grupuri de inițiativă (GI), dintre care două GI, care au desemnat candidați independenți (Alexandr Kalinin și Ion Costăș), au depus dosarele repetat. Din totalul de 13 candidați desemnați, constatăm că nouă au fost desemnați de formațiuni politice (8 partide și un bloc electoral), respectiv, patru candidați au fost desemnați de cetățeni (candidați independenți). Totuși, în cazul a cel puțin doi dintre candidații independenți desemnați, Igor Dodon și Alexandr Kalinin, observatorii Promo-LEX au raportat activități cu suportul partidelor politice.

Din perspectiva de gen, în cursa electorală s-au înregistrat doar două GI (15%) în susținerea candidadelor femei: Maia Sandu (PAS) și Violeta Ivanov (PPȘ). Comparativ cu alegerile prezidențiale din 2016, când au fost înregistrate cinci candidate (42%), reprezentativitatea femeilor este mai scăzută.

Până la publicarea raportului, la CEC au fost depuse de către GI patru dosare în vederea înregistrării candidaților. Dintre acestea, Comisia a adoptat hotărâri privind înregistrarea a doi candidați: Renato Usatîi (PN) și Andrei Năstase (PPDA).

Litigii electorale. În perioada de observare, la CEC au fost depuse cel puțin cinci sesizări și petiții, dintre care trei de către un partid/bloc electoral și două din partea unui cetățean. Tematica sesizărilor a inclus: colectarea semnăturilor pe timp de pandemie; preținse acțiuni de utilizare a resurselor administrative (2); desfășurarea agitației electorale contrar prevederilor legale și distribuirea materialelor de publicitate electorală fără date de identificare. Potrivit informațiilor publicate, trei din cinci sesizări au fost soluționate sau a fost comunicat un răspuns.

În perioada de referință, la Curtea de Apel Chișinău au fost depuse cel puțin două contestații în materie electorală împotriva hotărârilor CEC. Cu privire la contestația PACE, MO Promo-LEX consideră că atât PACE, înregistrat la 25.08.2020, cât și Pro Moldova, înregistrat la 18 iunie 2020, nu au dreptul să desemneze candidați în alegeri, în conformitate cu normele Codului electoral. Cu referire la contestația depusă de A. Kalinin, MO Promo-LEX este de părere că desemnarea candidaților, în baza prevederilor Codului electoral, trebuia să înceapă cel mai devreme la 2 septembrie 2020, și nu la 1 septembrie, așa cum a stabilit CEC potrivit Planului calendaristic.

Registrul de stat al alegătorilor. În contextul alegerilor prezidențiale, CEC a publicat, pe 2 septembrie, deja a treia oară, datele din RSA. Continuă creșterea numărului de alegători. Evoluția este însă una neuniformă. Dacă pe parcursul lunii iulie 2020 numărul alegătorilor s-a majorat cu 430 de persoane, atunci pe parcursul lunii august de circa zece ori mai mult – cu 4008.

Administrația publică. MO Promo-LEX constată carențe în realizarea de către APL a atribuțiilor ce țin de asigurarea unui proces electoral transparent și corect. Potrivit observatorilor din 103 APL vizitate, doar 42 (41%) au aprobat decizia privind afișajul electoral și doar 40 APL (39%) au aprobat decizia privind oferirea spațiilor destinate întâlnirilor cu alegătorii.

Activitatea grupurilor de inițiativă și a candidaților desemnați. În perioada de observare au fost constatate cel puțin 158 de activități desfășurate de GI în scopul colectării semnăturilor. Cele mai multe activități au fost desfășurate de GI Maia Sandu (PAS) – 81 (52%), GI Andrei Năstase (PPPDA) – 21 (13%), GI Octavian Țicu (PUN) – 20 (13%) și GI Renato Usatîi (PN) – 20 (13%).

Observatorii Promo-LEX au raportat cel puțin 5 cazuri ce pot fi calificate drept cadouri cu tentă electorală. Dintre acestea, în două cazuri este vizat PPPDA, în două cazuri – candidatul desemnat Igor Dodon și într-un caz – PSRM. În plus, au fost raportate cel puțin 8 cazuri considerate a fi asumarea meritelor pentru activități efectuate pe bani publici. Dintre acestea, în patru cazuri este vorba de PSRM, iar în celelalte patru – de PPȘ.

Observatorii au constatat, de asemenea, cel puțin două cazuri în care a fost utilizată imaginea persoanelor oficiale străine, cu referire la candidații desemnați Maia Sandu (PAS) și Igor Dodon (CI).

MO Promo-LEX a observat cel puțin 363 de cazuri privind utilizarea de publicitate stradală/promoțională/on-line în perioada de colectare a semnăturilor. Cele mai multe se referă la GI Maia Sandu (PAS) – 200 (55%), GI Octavian Țicu (PUN) – 41 (11%) și GI Renato Usatîi (PN) – 38 (10%).

Cu referire la scrutinul prezidențial din 2020, legislația ce reglementează resursele administrative în context electoral continuă să nu fie precisă și explicită. Rezultatele observării indică asupra riscului de utilizare abuzivă a resurselor administrative de către șeful statului, care este și candidat în alegeri.

Observarea finanțării activităților GI. Potrivit datelor publicate pe pagina oficială a CEC, până la data de 15 septembrie 2020, dintre cele 13 GI înregistrate, 5 au depus rapoarte săptămânale: GI Renato Usatîi (PN), GI Andrei Năstase (PPPDA), GI Maia Sandu (PAS), GI Violeta Ivanov (PPȘ) și GI Octavian Țicu (PUN). Ultimele două au depus rapoarte cu „0” venituri și cheltuieli; două grupuri – GI Andrian Candu (PRO MOLDOVA) și GI Dorin Chirtoacă (BE UNIREA) – au depus câte un demers în care se declară că nu vor deschide cont bancar și că nu vor efectua cheltuieli.

Conform rapoartelor prezentate la CEC, volumul veniturilor și cheltuielilor declarate de către GI înregistrate, pentru perioada 2 – 11 septembrie 2020, este de 1 341 255 de lei. MO Promo-LEX constată că principala sursă de finanțare a acestora au fost donațiile în mărfuri și servicii (75%), după care donațiile de pe contul partidului în contul destinat GI (17%) și donațiile din partea persoanelor fizice (8%). MO Promo-LEX salută reflectarea donațiilor materiale în rapoartele GI, însă atenționează asupra necesității includerii valorilor financiare și în rulajul mijloacelor la bilanța raportului.

Potrivit estimărilor MO Promo-LEX, niciun GI nu a raportat cheltuieli pentru activitatea collectorilor de semnături. Mai mult, conform estimărilor, 9 GI au omis reflectarea completă a cheltuielilor efectuate în perioada 2 – 11 septembrie 2020 pentru recompensele (diurna) collectorilor de semnături, pentru transportul de persoane și pentru publicitate. Acestea vizează GI Andrei Năstase (PPPDA), GI Igor Dodon (CI), GI Octavian Țicu (PUN), GI Renato Usatîi (PN), GI Violeta Ivanov (PPȘ), GI Andrian Candu (PRO MOLDOVA), GI Tudor Deliu (PLDM), GI Dorin Chirtoacă (BE UNIREA), GI Maia Sandu (PAS). Suma totală estimată ca neraportată este de cel puțin 735 021 de lei.

Discursul de ură și instigare la discriminare. În perioada 1 – 11 septembrie 2020, au fost identificate cel puțin două cazuri în care candidații pentru funcția de Președinte au utilizat mesaje

de ură și instigare la discriminare în spațiul public. În ambele cazuri este vorba despre Renato Usatîi (PN).

De asemenea, au fost raportate cel puțin 9 cazuri în care candidații desemnați au fost afectați de discursul de ură sau instigare la discriminare. Astfel, în 4 cazuri a fost vizat Igor Dodon (CI), în 3 cazuri a fost vizată Maia Sandu (PAS) și în câte un caz au fost vizați Andrei Năstase (PPPDA) și Renato Usatîi (PN). Criteriile care au stat la baza mesajelor de ură și instigare la discriminare au fost: dizabilitate, sex/gen, sănătate, vârstă, activitatea profesională și apartenența politică.

Educație și informare electorală. CICDE și CEC au desfășurat atât activități de instruire (a funcționarilor electorali din cadrul CECE II și a judecătorilor), cât și anumite activități de informare (evenimente on-line, publicații periodice, materiale video și didactice etc.) privind pregătirea scrutinului prezidențial și specificul alegerilor în condiții pandemice. Activitățile de informare vizează în mod aparte cetățenii ce vor vota în ziua alegerilor peste hotare. În același timp, semnalăm în continuare lipsa unei campanii complexe privind informarea alegătorilor cu domiciliul în stânga Nistrului.

INTRODUCERE

Raportul nr. 2 este elaborat de Misiunea de observare (MO) Promo-LEX a alegerilor pentru funcția de Președinte al Republicii Moldova din 1 noiembrie 2020. Prezentul raport cuprinde rezultatele monitorizării perioadei electorale desfășurate de observatori în intervalul 26 august – 15 septembrie 2020. Subiectul înregistrării prealabile este monitorizat până în ultima zi de implementare a procedurii – 16 septembrie 2020. Potrivit metodologiei, Raportul nr. 2 poate include și evenimente care au avut loc până la ziua de 26 august 2020, acestea fiind identificate de observatori în timpul vizitelor în localități programate în perioada de raportare: 26 august – 15 septembrie 2020. Observarea finanțelor grupurilor de inițiativă s-a desfășurat în perioada 2 – 11 septembrie, iar a discursului de ură și instigare la discriminare în perioada 1 – 11 septembrie 2020. Conținutul acestui document poate fi supus revizuirilor redacționale.

MO Promo-LEX a planificat prezentarea a cinci rapoarte intermediare de observare a alegerilor prezidențiale și a unui Raport final. De asemenea, în contextul zilei alegerilor (pentru turul I și, eventual, turul al II-lea de scrutin) vor fi elaborate comunicate de presă și două rapoarte E-Day privind desfășurarea scrutinului în ziua alegerilor, rezultatele numărării parțiale a voturilor și evaluarea corectitudinii completării proceselor-verbale. Misiunea rapoartelor MO Promo-LEX este sesizarea organelor electorale privind diagnosticarea în timp real a calității procedurilor de organizare și desfășurare a alegerilor pentru o perioadă prestabilită de timp; responsabilizarea actorilor electorali; identificarea tendințelor pozitive și negative în cadrul procesului electoral.

Metodologia Promo-LEX de observare a alegerilor a fost elaborată conform standardelor internaționale în domeniu și presupune observarea alegerilor atât pe termen lung (perioada electorală), cât și pe termen scurt (ziua alegerilor). Rapoartele de observare sunt elaborate de către echipa centrală a MO Promo-LEX, pe baza constatărilor raportate de către monitorii și observatorii pe termen lung (OTL) din cadrul MO cu privire la activitatea tuturor actorilor implicați în procesul de organizare și desfășurare a alegerilor: concurenții electorali, autoritățile publice, organele electorale, partidele politice, cetățenii care își înaintează propria candidatură, precum și societatea civilă. Constatările OTL sunt raportate în baza unor formulare tematice și sunt stocate pe platforma web www.electoralamonitor.md, gestionată de Promo-LEX. În cadrul vizitelor planificate, observatorii analizează informația rezultată din interviuri, întâlniri cu interlocutorii și consultarea documentelor oficiale. De asemenea, are loc observarea on-line a activității concurenților electorali.

Observarea procesului electoral se efectuează pe durata perioadei electorale de către 42 OTL. În ziua scrutinului, Promo-LEX va delega câte un observator pe termen scurt (OTS) în 608 secții de votare (SV) selectate de MO Promo-LEX pe baza unui eșantion stabilit de către o companie sociologică. În plus, o atenție deosebită va fi concentrată pe secțiile de votare de peste hotarele țării, unde este planificată delegarea a circa 60 de observatori, dar și pe secțiile de votare unde vor vota alegătorii din regiunea transnistreană, în fiecare dintre acestea fiind delegat câte un observator static. Procesul electoral din secțiile de votare, din imediata apropiere a acestora și traseele de acces către secțiile de votare la care vor vota alegătorii din regiunea transnistreană va fi monitorizat și de 80 de echipe mobile de observatori.

Toți observatorii implicați în procesul de monitorizare sunt și vor fi instruiți în cadrul seminarelor organizate de Misiunea Promo-LEX, semnează și își asumă Codul de conduită¹ al observatorului național independent Promo-LEX, obligându-se să acționeze operativ, cu bună-credință și în mod nonpartizan. Observatorii Promo-LEX sunt și vor fi instruiți și privind standardele de protecție în

¹ [Codul de conduită](#) al observatorului național independent Promo-LEX.

context pandemic COVID-19. Activitatea observatorilor este coordonată de echipa centrală a Asociației.

MO Promo-LEX a alegerilor pentru funcția de Președinte al Republicii Moldova din 1 noiembrie 2020 reprezintă un proiect realizat de Asociația Promo-LEX în cadrul Coaliției Civice pentru Alegeri Libere și Corecte. MO Promo-LEX nu este oponent politic al concurenților implicați în procesul electoral, nu este un organ de anchetă și nu își asumă obligația expresă de a proba constatările observate. Cu toate acestea, rapoartele observatorilor sunt însoțite, în măsura posibilităților, de probe fotografice și video. Acestea pot fi puse doar la dispoziția organelor de drept, pe baza solicitărilor corespunzătoare, și în niciun caz la dispoziția GI sau a concurenților electorali. Totodată, încălcările, inclusiv cele presupuse, care se regăsesc în prezentul raport, trebuie tratate de autoritățile electorale prin prisma prevederilor art. 22, alin. (1), lit. q) și art. 68, alin. (5) din Codul electoral, inclusiv drept sesizări ale observatorilor și urmează a fi examinate conform competenței.

Misiunea Promo-LEX gestionează platforma web www.electoralamonitor.md, pe care orice cetățean poate semnala activități cu tentă electorală. Pe aceeași platformă sunt stocate informații relevante din rapoartele observatorilor. Semnalările din partea cetățenilor sunt verificate de către observatorii Misiunii în cadrul următoarei vizite planificate în localitatea în care a fost înregistrată semnalarea.

Promo-LEX este o asociație obștească, care are drept scop dezvoltarea democrației în Republica Moldova, inclusiv în regiunea transnistreană, prin promovarea și protejarea drepturilor omului, monitorizarea proceselor democratice și consolidarea societății civile. Asociația organizează misiuni de observare a alegerilor din Republica Moldova începând cu anul 2009, prezenta MO fiind a 20-a la număr. De asemenea, angajații și membrii Asociației dispun de experiență internațională și au participat la observarea alegerilor în cadrul Misiunilor Internaționale din Armenia, Germania, Georgia, Estonia, Norvegia, Muntenegru, România, Serbia, Suedia, Ucraina etc.

Standardele internaționale la care se face referire în acest raport sunt cele elaborate de ONU, OSCE, Comisia Europeană pentru Democrație prin Drept, Uniunea Europeană și Consiliul Europei. La finele fiecărui raport sunt formulate recomandări pentru autoritățile publice, organele electorale, concurenții electorali, alți actori interesați, cu scopul de a asigura optimizarea procesului electoral.

Misiunea este susținută și raportul este elaborat cu suportul financiar al Agenției Statelor Unite pentru Dezvoltare Internațională (USAID) prin Programul „Democrație, Transparență și Responsabilitate” și al Fundației Soros-Moldova prin proiectul „Consolidarea unei platforme de dezvoltare a activismului și educației de Drepturi ale Omului în Republica Moldova” pe componenta monitorizării discursului instigator la ură.

Opiniile exprimate în rapoartele și comunicatele publice ale MO Promo-LEX aparțin autorilor și nu reflectă neapărat punctul de vedere al finanțatorilor.

I. CADRUL LEGAL

În opinia Promo-LEX, cadrul legal existent nu conține prevederi precise și suficiente care ar asigura egalitatea de șanse pentru toți concurenții la scrutinul prezidențial, în condițiile participării și a Președintelui în exercițiu. De asemenea, Promo-LEX reiterează poziția sa privind necesitatea suspendării din funcție a candidaților desemnați încă de la etapa de eliberare a listelor de subscripție pentru a asigura colectarea semnăturilor cu respectarea principiului egalității șanselor.

Atragem atenția că noțiunea de concurent electoral pentru alegerile prezidențiale este una lacunară, care limitează drepturile constituționale ale partidelor politice de a participa la alegeri.

MO Promo-LEX califică interpretarea CEC în sensul limitării finanțării campaniei electorale de către partidele politice, organizațiile social-politice și blocurile electorale care au desemnat candidați în alegeri drept una neîntemeiată și excesivă.

Considerăm că în lipsa prevederilor legale exprese, partidele politice se echivalează cu celelalte persoane juridice care pot contribui financiar la campania electorală doar în limita a 12 salarii medii pe economie pe anul 2020. Reiterăm faptul că reglementarea strictă, lipsită de interpretări, a statutului partidului politic, în contextul aspectelor ce țin de finanțarea electorală a concurentului electoral, este absolut necesară.

1.1. Cadrul legal lacunar privind condițiile de participare a Președintelui în exercițiu în calitate de candidat la funcția de Președinte al Republicii Moldova

Art. 13, alin. (3) din Codul electoral prevede că cetățenii Republicii Moldova care, în virtutea funcției pe care o dețin, **nu au dreptul să fie membri ai partidelor** sau ai altor organizații social-politice, precum și persoanele cu înaltă funcție de răspundere **al căror mod de numire sau de alegere este reglementat de Constituția Republicii Moldova și/sau de legile organice**, din momentul înregistrării lor în calitate de concurenți electorali, își suspendă activitatea în funcția pe care o dețin.

Deși în lista exhaustivă a persoanelor care cad sub incidența acestei prevederi nu este menționat președintele țării, acesta întrunește ambele criterii:

- modul de alegere a Președintelui este reglementat la art. 78-80 din Constituție;
- Curtea Constituțională a stabilit, prin Hotărârea nr. 35 din 12.12.2017², că **Președintele Republicii Moldova nu poate fi membru al unui partid politic și nu poate promova sub nicio formă interesele unui partid politic**. De asemenea, în Hotărârea nr. 24 din 27 iulie 2017³, Curtea a subliniat că în cadrul sistemelor parlamentare **șeful statului joacă rolul unui arbitru sau al unei puteri neutre, fiind detașat de partidele politice**.

Potrivit art. 80, alin. (2) din Constituție, mandatul președintelui este exercitat până la depunerea jurământului de către Președintele nou-ales. În acest sens, nu este clar în ce măsură rolul de arbitru sau de putere neutră poate fi exercitat concomitent cu participarea la cursa electorală, fără a fi

² [Hotărârea](#) Curții Constituționale nr. 35 din 12.12.2017 pentru controlul constituționalității unor prevederi din articolul 112, alin. (2) din Codul electoral (interdicția de a fi membru de partid pentru Președintele Republicii Moldova), pct. 62.

³ [Hotărârea](#) Curții Constituționale nr. 24 din 27.07.2017 privind controlul constituționalității Decretului Președintelui Republicii Moldova nr. 105-VIII din 28 martie 2017 privind desfășurarea referendumului republican consultativ asupra unor probleme de interes național (referendumul republican consultativ).

afectată realizarea sarcinilor care revin funcției respective (de a acționa exclusiv în spiritul loialității față de Constituție și de a nu-și încălca jurământul în nicio împrejurare, **respectarea obligației imparțialității și a neutralității politice**), dar și fără încălcarea prevederilor Codului electoral.

MO Promo-LEX apreciază că exercitarea unor funcții de către Președinte și mediatizarea pe larg a acestora poate fi calificată drept utilizare a resurselor administrative sau desfășurare a agitației electorale cu încălcarea prevederilor legale:

- nu pot fi în mod expres diferențiate întâlnirile cu cetățenii/vizitele Președintelui în teritoriu de întâlnirile candidatului la funcția de Președinte cu alegătorii cu scopul efectuării agitației electorale sau promovării politice. În acest sens, ceilalți concurenți electorali ar putea fi dezavantajați, or, cei din urmă trebuie să solicite autorităților/instituțiilor publice acordarea spațiului pentru desfășurarea întâlnirilor cu alegătorii;
- Președintele țării are atribuții în domeniul politicii externe conform art. 86 din Constituție. Astfel, concurentul ar putea utiliza sau beneficia de imaginea persoanelor oficiale din străinătate în scop de agitație electorală sau promovare politică;
- exercitarea în timpul perioadei electorale a atribuțiilor prevăzute la art. 88 din Constituție privind conferirea decorațiilor și titlurilor de onoare, acordarea gradelor militare supreme, acordarea rangurilor diplomatice, conferirea gradelor superioare de clasificare lucrătorilor din procuratură, judecătorilor și altor categorii de funcționari, numirile în funcții publice ar putea fi percepută ca utilizare a resurselor administrative pentru influențarea unor procese electorale.

Cu privire la alți concurenți electorali, aceștia sunt dezavantajați și prin prisma art. 81 din Constituție, conform căruia Președintele Republicii Moldova se bucură de imunitate, astfel nu poate fi tras la răspundere juridică pentru opiniile exprimate în exercitarea mandatului, deoarece perioada de exercitare a mandatului coincide și cu perioada electorală.

Totodată, în ce privește instituția suspendării Președintelui Republicii Moldova pentru a asigura o pondere echilibrată a independenței Președintelui Republicii, Parlamentul poate suspenda din funcție Președintele țării **doar în cazul comiterii de către ultimul a unor fapte grave contrare Constituției**. Însă, prin nesuspendarea activității președintelui în exercițiu, ar putea fi afectat dreptul celorlalți concurenți electorali de a participa pe bază de egalitate la campania electorală. Spre exemplu, concurenții electorali ar putea fi dezavantajați în dreptul de a folosi mijloacele de informare în masă, inclusiv a radioului și televiziunii, finanțate de la buget, conform art. 51, alin. (1) din Codul electoral.

Codul bunelor practici în materie electorală⁴ prevede că egalitatea șanselor trebuie să fie asigurată în mod echitabil pentru toate partidele și toți candidații. Aceasta implică o atitudine neutră (imparțială) din partea autorităților publice, în special în ceea ce privește campania electorală, reflectarea alegerilor de către mijloacele de informare în masă, în special cele publice, finanțarea publică a partidelor și campaniilor electorale. În acest sens, trebuie să existe prevederi precise, accesibile, previzibile.

Astfel, MO Promo-LEX recomandă legislativului reglementarea în Codul electoral a măsurilor care trebuie să fie luate pentru asigurarea egalității șanselor tuturor concurenților electorali în cazul participării în cadrul scrutinului prezidențial a Președintelui.

⁴ [Codul](#) bunelor practici în materie electorală, adoptat de Comisia Europeană pentru Democrație prin Drept la cea de-a 52-a sesiune plenară din 18-19 octombrie 2002.

Luând în considerare cadrul legal lacunar privind condițiile de participare în cadrul scrutinului electoral a președintelui în exercițiu, dar și pentru a asigura egalitatea de șanse pentru toți concurenții electorali, în baza standardelor internaționale⁵, MO Promo-LEX recomandă:

- abținerea de la participarea la evenimente publice oficiale în scopuri de campanie electorală, inclusiv evenimente caritabile sau evenimente care favorizează sau defavorizează orice candidat;
- abținerea de la efectuarea anunțurilor majore legate sau menite să creeze o percepție favorabilă pentru un candidat;
- abținerea de la numiri neesențiale în funcții în organe publice etc.

1.2. Extinderea obligației de suspendare din funcție, conform art. 13, alin. (3) din Codul electoral pentru perioada colectării semnăturilor

MO Promo-LEX a menționat, în cadrul scrutinelor anterioare⁶, că condiția privind colectarea semnăturilor ar putea determina suspendarea din funcție la o etapă premergătoare celei de înregistrare în calitate de concurent electoral. Or, în susținerea persoanei care candidează la funcția de președinte și care cade sub incidența art. 13, alin. (3), trebuie să se colecteze semnături de către membrii GI. În acest sens, semnarea în listele de subscripție pentru susținerea unui candidat la funcția de Președinte trebuie fie benevolă, fără să fie exercitate presiuni asupra alegătorului care să-l determine să semneze.

În contextul în care în scrutinul prezidențial actual au fost desemnați în calitate de candidați la funcția de președinte **un primar, președintele în funcție al Republicii Moldova al cărui mandat nu s-a încheiat și trei deputați**, ar putea fi create condiții care să denatureze procesul electoral:

- alegătorul ar putea fi constrâns să semneze pentru susținerea acestora datorită funcției pe care o dețin candidații respectivi;
- prin omiterea suspendării din funcție în perioada colectării semnăturilor, contracandidații acestora sunt puși în condiții inegale și inechitabile. Scopul urmărit de legiuitor prin norma privind suspendarea din funcție pe durata campaniei electorale îl constituie asigurarea egalității șanselor tuturor concurenților electorali în realizarea dreptului de a accede în Parlament⁷;
- această categorie de candidați ar putea admite abuz de puterea sau poziția pe care o dețin pentru a colecta semnăturile necesare înregistrării.

Sintetizând cele expuse, considerăm că suspendarea din funcție a candidaților desemnați trebuie să se efectueze odată cu eliberarea listelor de subscripție.

1.3. Noțiunea lacunară de concurent electoral în cadrul alegerilor prezidențiale

Calitatea de concurenți electorali în cazul alegerilor prezidențiale, prin prisma art. 1 din Codul electoral, este acordată candidaților pentru funcția de Președinte al Republicii Moldova înregistrați de CEC. Totodată, candidatul este o persoană care candidează pentru ocuparea unei funcții publice eligibile din partea partidelor, a altor organizații social-politice, a blocurilor electorale, iar

⁵ Venice Commission and OSCE/ODIHR [Joint Guidelines](#) for preventing and responding to the misuse of administrative resources during electoral processes, p. 8-9.

⁶ [Raportul nr. 2](#). Misiunea de observare Promo-LEX a alegerilor parlamentare din 24 februarie 2019.

⁷ [Hotărârea](#) Curții Constituționale nr. 25 din 09.11.2010 privind controlul constituționalității art. 13, alin. (3), lit. a) din Codul electoral nr. 1381-XIII din 21 noiembrie 1997.

candidatul independent este o persoană care își desemnează candidatura pentru ocuparea unei funcții publice eligibile independent de partide, de alte organizații social-politice și de blocurile electorale.

Deși potrivit definiției calitatea de concurent electoral este acordată doar candidaților înregistrați, partidele politice, organizațiile social-politice și blocurile electorale în cadrul alegerilor prezidențiale sunt implicate în diferite etape ale procesului electoral conex alegerilor prezidențiale:

- desemnarea și înregistrarea grupurilor de inițiativă și a concurenților electorali – art. 46-49 Cod electoral;
- finanțarea grupurilor de inițiativă și a concurenților electorali – art. 38-43 Cod electoral;
- purtarea răspunderii juridice de către partidul politic care a desemnat candidatul în cazul finanțării ilegale a campaniei, fiind aplicată sancțiunea de lipsire de alocații de la bugetul de stat – art. 75 Cod electoral;
- obținerea alocațiilor proporțional cu performanțele obținute în alegerile prezidențiale – 15% – art. 27, alin. (1), lit. c) din Legea privind partidele politice etc.

Aplicarea noțiunii de concurenți electorali doar candidaților în alegeri ar face inaplicabile o gamă largă de prevederi legale și ar limita dreptul partidelor politice de a participa la alegeri, contrar prevederilor art. 41 din Constituția Republicii Moldova.

Astfel, în spiritul normelor legale, considerăm că calitatea de concurent electoral o au și partidele politice/blocurile electorale care au desemnat candidații în alegerile prezidențiale. În acest sens, recomandăm legiuitorului modificarea noțiunii de concurent electoral în cazul alegerilor prezidențiale prin completarea acesteia cu textul „partidele politice, alte organizații social-politice și blocurile electorale care i-au desemnat”.

1.3.1. Interpretări excesive incluse în Circulara CEC despre modalitatea de primire a donațiilor și de efectuare a cheltuielilor de către concurenții electorali la alegerile prezidențiale din 1 noiembrie 2020

La 15 septembrie 2020, CEC a emis Circulara nr. CEC 8/2796 despre modalitatea de primire a donațiilor și de efectuare a cheltuielilor de către concurenții electorali la alegerile prezidențiale din 1 noiembrie 2020⁸. Circulara este emisă în adresa concurenții electorali, persoanele responsabile de finanțele concurenților electorali. Prin această circulară, pornind de la noțiunea de concurent electoral în cadrul alegerilor prezidențiale, CEC interpretează legea în sensul limitării finanțării campaniei electorale de către partidele politice sau blocurile electorale care au desemnat candidații în alegeri.

Potrivit art. 41 din Constituție, **partidele politice** contribuie la definirea și la exprimarea voinței politice a cetățenilor și, în condițiile legii, **participă la alegeri**. Astfel, limitarea drepturilor partidelor politice de a participa liber la alegeri, inclusiv în materie de finanțare a concurentului pe care l-au desemnat, este contrară Constituției.

În plus, Promo-LEX constată că circulara emisă conține elemente care ar putea contraveni Codului electoral și Legii cu privire la actele normative din următoarele motive:

⁸ [Circulara nr. CEC 8/2796](#) despre modalitatea de primire a donațiilor și de efectuare a cheltuielilor de către concurenții electorali la alegerile prezidențiale din 1 noiembrie 2020.

- De principiu, menționăm că CEC nu este o autoritate abilitată cu dreptul de a efectua interpretarea oficială a Codului electoral. Conform art. 72, alin. (2) din Legea cu privire la actele normative⁹, interpretarea oficială a legilor se realizează exclusiv de către Parlament prin adoptarea legilor de interpretare. Toate „precizările” incluse în circulară reprezintă, de fapt, o interpretare a normelor legale cu scopul clarificării sensului acestora și oferirii soluțiilor juridice de aplicare a normei de drept.

- La fel, în sensul art. 72, alin. (5) din Legea cu privire la actele normative, interpretarea oficială a prevederilor Regulamentului privind finanțarea campaniilor electorale ale concurenților electorali poate fi efectuată doar printr-un act normativ de aceeași categorie și forță juridică. Astfel, dacă CEC avea intenția să ofere o interpretare oficială, trebuia să adopte o hotărâre în acest sens.

- MO Promo-LEX s-a pronunțat în cadrul scrutinelor anterioare asupra caracterului juridic incert al circularilor emise de CEC¹⁰. Unicele mențiuni privind circularile elaborate de CEC se regăsesc în Regulamentul privind activitatea consiliului electoral de circumscripție. Astfel, potrivit Promo-LEX, circularile elaborate de Comisie, prin care se pune în sarcina altor subiecți decât organele ierarhic inferioare efectuarea sau abținerea de la efectuarea anumitor acțiuni, nu poartă caracter obligatoriu pentru alți subiecți decât organele electorale inferioare.

MO Promo-LEX consideră neîntemeiate interpretările CEC potrivit cărora:

- *orice susținere financiară de către un partid politic a candidatului pe care l-a desemnat se efectuează cu respectarea condițiilor aplicabile persoanelor juridice.* Menționăm că prin această interpretare CEC atribuie partidelor politice doar competența de a desemna candidatul în alegerile prezidențiale, fără posibilitatea de a-l susține pe parcursul procesului electoral. Astfel, *ad absurdum*, potrivit viziunii exprimate de CEC, pentru colectarea semnăturilor, pentru efectuarea agitației electorale nu pot fi utilizate resursele partidului politic (resurse umane, materiale de vizibilitate, încăperi ale organizațiilor teritoriale, simboluri electorale), toate fiind calificate drept donații materiale/nemateriale din partea persoanei juridice;

- *pentru alegerile prezidențiale nu sunt aplicabile prevederile art. 43, alin. (7) Cod electoral.* Potrivit acestui articol, în campania electorală, partidele politice au dreptul să accepte donații doar direct pe contul „Fond electoral”, în conformitate cu regulile stabilite de Codul electoral. Partidul politic poate transfera pe contul „Fond electoral” mijloacele financiare proprii, deținute pe contul său la data începerii campaniei electorale, cu condiția prezentării raportului financiar la Comisia Electorală Centrală;

- dispozițiile art. 43 din Codul electoral referitoare la termenul de depunere a rapoartelor financiare, la informația care trebuie indicată obligatoriu în raport, la modelele formularelor etc. se aplică conform regulilor cuprinse în aceste dispoziții.

Evidențiem că CEC nu poate decide aplicarea selectivă a prevederilor Codului electoral. De exemplu, dispoziția art. 43 din Codul electoral prevede că „**Partidele politice și blocurile electorale, grupurile de inițiativă, precum și candidații independenți, în cazul alegerilor parlamentare și prezidențiale, prezintă Comisiei Electorale Centrale, în termen de 3 zile de la deschiderea contului cu mențiunea «Fond electoral» și, ulterior, săptămânal, un raport despre mijloacele bănești acumulate și cheltuielile efectuate în campania electorală**”. Astfel, concurenții electorali, în sensul noțiunii de la art. 1 Cod electoral, nu sunt obligați să prezinte rapoarte financiare.

⁹ [Legea](#) nr. 100 din 22.12.2017 cu privire la actele normative.

¹⁰ [Raportul nr. 2](#). Misiunea de observare Promo-LEX a alegerilor parlamentare din 24 februarie 2019, p. 17.

Prin adoptarea acestei circulare după înregistrarea grupurilor de inițiativă, inclusiv după înregistrarea unor concurenți electorali, CEC a acceptat finanțarea grupurilor de inițiativă conform prevederilor art. 41-43, iar pentru campania electorală instituie noi reguli de finanțare.

Acțiunile CEC privind emiterea acestei circulare excedează atribuțiile organului electoral în materie de organizare și desfășurare a campaniei electorale. De asemenea, aceste acțiuni ale CEC pot fi calificate drept încercare de a schimba regulile finanțării campaniilor electorale și de a limita drepturile concurenților electorali. Luând în considerare cele menționate, recomandăm Comisiei Electorale Centrale să revoce circulara emisă, pentru a nu admite influențarea necorespunzătoare a organizării și desfășurării alegerilor pentru funcția de Președinte.

1.3.2. Incertitudini privind finanțarea de către partidul politic în calitate de persoană juridică a concurenților electorali

Potrivit art. 42, alin. (2), lit. a) din Codul electoral, finanțarea grupurilor de inițiativă și a campaniilor electorale ale concurenților electorali de către persoane fizice sau juridice se efectuează cu respectarea condiției privind deschiderea la bancă a unui cont cu mențiunea „Fond electoral” și transferarea mijloacelor financiare proprii ale concurentului electoral, precum și a altor mijloace bănești primite în condițiile legii de la persoane fizice cetățeni ai Republicii Moldova ori de la persoane juridice din țară.

În lumina celor exprimate mai sus, considerăm că *prin mijloace proprii ale concurentului electoral se au în vedere atât mijloacele financiare ale candidatului desemnat, cât și mijloacele financiare ale partidului politic/blocului electoral care l-a desemnat în alegeri.*

O altă condiție prevăzută la art. 42, alin. (2) vizează plafoanele donațiilor în contul „Fond electoral” pentru o campanie electorală, care constituie șase salarii medii lunare pe economie pentru anul corespunzător din partea persoanelor fizice și, respectiv, 12 salarii medii lunare pe economie pentru anul corespunzător din partea persoanelor juridice. Simultan, art. 1, alin. (1) din Legea privind partidele politice statuează că partidele politice sunt asociații benevole cu statut de persoană juridică. Prin urmare, partidul nu ar putea transfera mijloace financiare proprii pe contul „Fond electoral” peste suma de 12 salarii medii pe economie.

Amintim că Promo-LEX a recomandat în cadrul altor scrutine¹¹ reglementarea strictă, lipsită de interpretări, a statutului partidului politic, în contextul calității sale de „asociație benevolă cu statut de persoană juridică”, raportat la alte tipuri de persoane juridice, inclusiv în contextul aspectelor ce țin de finanțarea politică/electorală. Până la scrutinul prezidențial din 2020 această recomandare nu a fost implementată.

Totuși, amintim de interpretarea CEC a statutului special al partidului politic, în cadrul alegerilor locale noi din mun. Chișinău din anul 2018. La data de 15 mai 2018, CEC a constatat¹² că „limitarea dreptului de a finanța propria campanie electorală sub plafonul mai mic decât cel stabilit de CEC în baza Codului electoral **constituie o ingerință de limitare nejustificată a activității de bază a partidului**, fiind contrară scopului legitim de a asigura autonomia financiară a partidului”.

De asemenea, CEC a conchis că transferul mijloacelor financiare ale partidului politic în propriul cont cu mențiunea „Fond electoral” nu reprezintă donație în sensul art. 827 din Codul civil. Personalitatea juridică a partidului nu se divizează, acesta, fiind înregistrat în calitate de concurent

¹¹ [Raport](#) final al Misiunii de observare Promo-LEX a alegerilor locale noi din 20 mai (3 iunie) 2018, p. 53.

¹² [Hotărârea CEC nr. 1630](#) cu privire la contestația nr. CEC-9/ALN2018/5 din 8 mai 2018 a concurentului electoral PAS.

electoral, **obține un statut special cu drepturi și obligații suplimentare**, purtând răspunderea în limitele prevăzute de legislația în vigoare chiar și după încetarea statutului de concurent. Spre exemplu, aplicarea sancțiunii complementare sub formă de lipsire a partidului politic de alocații de la bugetul de stat pe o perioadă de la 6 luni până la un an, prevăzută de art. 75, alin. (4) din Codul electoral.

Astfel, luând în considerare că interpretarea oferită de CEC în hotărârea adoptată se referă la normele generale prevăzute de Codul electoral, credem că interpretarea oferită în 2018 ar putea să fie aplicată în mod corespunzător și alegerilor prezidențiale, altfel provoacă suspiciuni de inconsecvență din partea instituției (Anexa 1.).

De asemenea, în sensul celor invocate de CEC, obținerea statutului special al partidului politic, care îi permite transferarea mijloacelor financiare proprii pe contul „Fond electoral” peste suma de 12 salarii medii pe economie, se datorează înregistrării acestuia în calitate de concurent electoral. Respectiv, partidele politice care nu desemnează un concurent electoral nu pot transfera concurenților electorali mijloace financiare ce depășesc plafonul prevăzut pentru persoanele juridice, or, campania electorală respectivă nu este inerentă acestui partid.

MO Promo-LEX reiterează că în lipsa prevederilor legale exprese care să stabilească statutul special al partidelor politice în contextul finanțării electorale, plafonul mijloacelor financiare transferate de către partidul politic pe contul „Fond electoral” nu poate depăși plafonul stabilit la art. 41, alin. (2), lit. e) pentru persoanele juridice. Astfel, considerăm că partidele politice pot transfera pe contul „Fond electoral” mijloacele financiare proprii, deținute pe contul lor la data începerii campaniei electorale, dar nu mai mult de 12 salarii medii pe economie pentru anul 2020. *În acest sens, recomandăm în continuare reglementarea strictă, lipsită de interpretări, a statutului partidului politic, în contextul aspectelor ce țin de finanțarea electorală a concurentului electoral.*

II. ORGANELE ELECTORALE

În perioada de referință, Comisia Electorală Centrală s-a întrunit on-line și mixt în cadrul a 7 ședințe. Astfel, au fost adoptate în total 105 hotărâri, dintre care 79 se referă nemijlocit la organizarea și desfășurarea scrutinului prezidențial din 1 noiembrie 2020. Până la data de 15 septembrie 2020, CEC a acreditat 69 de observatori naționali (MO Promo-LEX) și 29 de observatori internaționali.

CEC a constituit 37 de circumscripții electorale de nivelul doi și 36 de consilii (CECE) în termene legale. Pentru circumscripția electorală nr. 3 Bender nu a fost constituit CECE. Trei partide parlamentare – PPPDA, PSRM și PAS – au delegat membri în toate CECE. Componenta consiliilor este dezechilibrată din perspectiva de gen: 64% – femei și 36% – bărbați.

MO Promo-LEX a identificat cel puțin două cazuri ce pot fi calificate drept desfășurare și prezentare a rezultatelor sondajelor fără înștiințarea prealabilă a CEC.

2.1. Hotărâri ale CEC relevante pentru organizarea și desfășurarea scrutinului prezidențial

Conținutul tematic al hotărârilor aprobate. În contextul organizării și desfășurării alegerilor prezidențiale, CEC a adoptat 79 de hotărâri privind organizarea și desfășurarea alegerilor. De asemenea, în perioada observată, au fost aprobate șase hotărâri de modificare a hotărârilor anterioare ale CEC, dintre care patru se referă la solicitarea completării listei membrilor GI.

Transparența procesului decizional. În perioada de referință, CEC a aprobat și a modificat trei acte normative, cu avizarea instituțiilor de resort (Consiliul Audiovizualului, Ministerul Justiției, Centrul Național Anticorupție):

- Regulamentul privind reflectarea campaniei electorale la alegerile prezidențiale din 1 noiembrie 2020 în mijloacele de informare în masă din Republica Moldova;
- Regulamentul privind finanțarea grupurilor de inițiativă pentru colectarea semnăturilor în susținerea unui candidat la funcție electivă sau în vederea inițierii referendumului;
- Instrucțiunea privind modul de sistematizare, împachetare, sigilare și transmitere a documentelor și materialelor electorale după închiderea secțiilor de votare la alegerile prezidențiale și referendumul republican.

Aprobarea Regulamentului privind finanțarea grupurilor de inițiativă la data când deja erau înregistrate șapte GI a afectat mult, în opinia Promo-LEX, predictibilitatea cadrului normativ.

2.2. Acreditarea observatorilor

În perioada de referință a raportului, au fost acreditați 29 de observatori internaționali: 21 din partea Consiliului Adunării Interparlamentare a Statelor Membre ale CSI; 2 din partea Biroului de Cooperare al Elveției/Reprezentanța Ambasadei Confederației Elvețiene în Republica Moldova; 3 din partea Biroului OSCE pentru Instituții Democratice și Drepturile Omului (OSCE/BIDDO) și 3 din partea Ambasadei Republicii Franceze în Republica Moldova.

La propunerea CEC, în conformitate cu Hotărârea Comisiei Naționale Extraordinare de Sănătate Publică nr. 29 din 7 septembrie 2020¹³, observatorii internaționali la alegerile pentru funcția de Președinte al Republicii Moldova, care reprezintă organizații internaționale, guvernele statelor străine, organizații neguvernamentale din străinătate, experții internaționali în domeniul electoral, precum și jurnaliștii străini vor putea intra în Republica Moldova chiar dacă vin din statele clasificate ca zonă roșie. Respectiv, ei vor fi scutiți de obligația să respecte regimul de autoizolare de 14 zile în absența semnelor clinice de infecție respiratorie sau de stare febrilă. Observatorii internaționali urmează să dețină dovada acreditării eliberate de către Comisia Electorală Centrală, iar jurnaliștii străini – de către Ministerul Afacerilor Externe și Integrării Europene. De asemenea, în scopul asigurării activității eficiente a observatorilor internaționali, CEC a constituit Oficiul de protocol al observatorilor internaționali pe lângă Comisia Electorală Centrală¹⁴.

În plus, atragem atenția că, în conformitate cu pct. 9, lit. e) din Regulamentul privind statutul observatorilor și procedura de acreditare a acestora¹⁵, pe moment, acreditarea observatorilor naționali în secțiile de votare constituite peste hotarele țării se face în baza pașaportului. Din moment ce art. 58, alin. (2), lit. c) din Codul electoral prevede că cetățenii Republicii Moldova aflați în afara hotarelor țării pot participa la alegeri în baza buletinului de identitate, *MO Promo-LEX propune CEC modificarea Regulamentului privind statutul observatorilor și procedura de acreditare a acestora prin ajustarea procedurii de acreditare a observatorilor naționali în secțiile de votare constituite peste hotarele țării în baza buletinului de identitate.*

De la începutul perioadei electorale și până la data de 15 septembrie 2020, pentru alegerile prezidențiale au fost acreditați cumulativ 69 de observatori naționali (MO Promo-LEX) și 29 de observatori internaționali (a se vedea tabelul nr. 1).

Tabelul nr. 1. Observatorii acreditați în perioada 21 mai – 15 septembrie 2020

Instituția solicitantă	21 mai – 25 august	26 august – 15 septembrie	Total, la 15.09.20
Observatori naționali			69
Misiunea de observare Promo-LEX	69	-	69
Observatori internaționali			29
Consiliul Adunării Interparlamentare a Statelor Membre ale CSI	-	21	21
Biroul de Cooperare al Elveției/Reprezentanța Ambasadei Confederației Elvețiene în Republica Moldova	-	2	2
Biroul OSCE pentru Instituții Democratice și Drepturile Omului (OSCE/BIDDO)	-	3	2
Ambasada Republicii Franceze în Republica Moldova	-	3	3

¹³ [Hotărârea](#) Comisiei Naționale Extraordinare de Sănătate Publică nr. 29 din 7 septembrie 2020.

¹⁴ [Hotărârea](#) CEC cu privire la constituirea Oficiului de protocol al observatorilor internaționali pentru alegerile Președintelui Republicii Moldova din 1 noiembrie 2020.

¹⁵ [Regulamentul](#) privind statutul observatorilor și procedura de acreditare a acestora, aprobat prin Hotărârea CEC nr. 2637 din 2 septembrie 2019.

2.3. Circulare

CEC a elaborat și a expediat trei circulare, două dintre ele au fost adresate primarilor municipiilor, orașelor, comunelor, satelor și datează din 29 august și, respectiv, 11 septembrie, și una a fost adresată concurenților electorali, partidelor politice și persoanelor responsabile de finanțele concurenților electorali în data de 15 septembrie. Circularele au fost publicate pe pagina web a Comisiei, compartimentul Circulare/Alegeri prezidențiale 01.11.2020.

Circulara nr. CEC 8/2696, expediată pe adresa primarilor municipiilor, orașelor, comunelor, satelor la 29 august, vizează responsabilitatea APL de a identifica/a delimita hotarele secțiilor de votare, a aproba decizia în acest sens și a prezenta la CECE II informația actualizată cu privire la hotarele secțiilor de votare, până la 26 septembrie.

Prin intermediul *Circularii nr. CEC 8/2784*, expediată pe adresa primarilor municipiilor, orașelor, comunelor, satelor la 11 septembrie, în contextul situației epidemiologice cauzate de COVID-19 și al restricțiilor impuse de CNESP¹⁶, CEC recomandă APL identificarea altor sedii, aflate în proprietate publică, decât cele din instituțiile de învățământ și prezentarea la CECE II a informației actualizate cu privire la hotarele secțiilor de votare, până la 26 septembrie.

MO Promo-LEX atrage atenția că, potrivit observărilor, la scrutinele anterioare numărul SV deschise în instituții de învățământ era unul solicitant. De exemplu, la precedentele alegeri parlamentare din 24 februarie 2019 în instituții de învățământ au fost deschise circa 40% din secții¹⁷. Problema pare a fi și mai gravă în localitățile în care se preconizează a se deschide SV distincte pentru alegătorii din stânga Nistrului. Or, în aceste localități APL vor trebui să identifice cel puțin două sedii proprietate publică diferite de locația instituției de învățământ. Pentru infrastructura publică a localităților rurale, în special, această sarcină este dificilă.

Circulara nr. CEC 8/2796 despre modalitatea de primire a donațiilor și de efectuare a cheltuielilor de către concurenții electorali la alegerile prezidențiale din 1 noiembrie 2020 a fost expediată pe adresa concurenților electorali, a partidelor politice și a persoanelor responsabile de finanțele concurenților electorali¹⁸.

2.4. Activități în contextul organizării secțiilor de votare peste hotare

La 16 septembrie 2020 s-a încheiat procedura de înregistrare prealabilă în contextul alegerilor prezidențiale din 1 noiembrie 2020. Comparativ cu alegerile parlamentare din 2019, constatăm un activism sporit al cetățenilor Republicii Moldova care au declarat că în ziua alegerilor se vor afla peste hotare. Astfel, dacă în anul 2019 au fost efectuate 24 125 de înregistrări prelabile, atunci la 16 septembrie 2020 au fost atestate 60 035 înregistrări. Prin urmare, pe parcursul anului 2020 au fost efectuate 35 910 de înregistrări noi. În tabelul nr. 2 este reflectat topul a 10 state care au înregistrat cea mai mare creștere a numărului de înregistrări, comparativ cu anul 2019.

¹⁶ [Hotărârea](#) nr. 30 a Comisiei Naționale Extraordinare de Sănătate Publică din 11 septembrie 2020.

¹⁷ [Raport nr. 3](#). Misiunea de observare Promo-LEX a alegerilor parlamentare din 24 februarie 2019, p. 19.

¹⁸ Conținutul Circularii nr. CEC 8/2796 a fost analizat la secțiunea 1.3 din compartimentul *Cadru legal*.

Tabelul nr. 2. Top 10 state cu cea mai mare creștere a înregistrărilor prealabile

N/O	Țara	Anul 2019	Anul 2020	Evoluție	Pondere (2019/2020)
1	Rusia	571	6,202	5,631	10.86
2	Germania	2,194	6,423	4,229	2.93
3	Marea Britanie	3,504	9,478	5,974	2.70
4	Franța	1,968	5,029	3,061	2.56
5	Italia	5,244	12,067	6,823	2.30
6	Spania	716	1,634	918	2.28
7	Irlanda	1,394	3,167	1,773	2.27
8	Belgia	457	1,012	555	2.21
9	România	2,904	5,347	2,443	1.84
10	SUA	1,720	2,656	936	1.54

Astfel, constatăm că cei mai activi în procesul de înregistrare prealabilă s-au dovedit a fi cetățenii Republicii Moldova care în ziua alegerilor se vor afla în Federația Rusă. Înregistrările prealabile ale acestora au crescut de aproape 11 ori. În cazul celorlalte nouă state, majorarea înregistrărilor prealabile nu a depășit valoarea de 1,5 – 3 ori, comparativ cu anul 2019.

În același context, menționăm că în vederea organizării alegerilor prezidențiale peste hotare, membrii CEC au avut întâlniri cu ambasadorii acreditați în Republica Moldova (26 august, 3 și, respectiv, 7 septembrie 2020), cu factorii de decizie din cadrul MAEIE (9 septembrie 2020), precum și ședințe de lucru cu reprezentantul Autorității Electorale Permanente a României (28 august 2020).

În plus, la același subiect, la 10 septembrie 2020, CEC a expediat pe adresa Comisiei juridice, numiri și imunități din Parlamentul Republicii Moldova un demers¹⁹, prin care solicită clarificări în privința mai multor aspecte legate de interpretarea cadrului legal privind constituirea SV peste hotare, după cum urmează: obligativitatea constituirii SV în toate misiunile diplomatice, scrutinul electoral anterior care urmează a fi luat în calcul drept criteriu de constituire a SV peste hotare (alegerile parlamentare/referendumul din 2019 sau alegerile prezidențiale din 2016), ponderea fiecărui criteriu stabilit de cadrul legal pentru constituirea SV peste hotare. În opinia Promo-LEX, pe lângă faptul că demersul a fost expediat tardiv (doar cu două săptămâni înainte de termenul-limită de constituire a SV), acesta a fost expediat pe adresa unei Comisii care nu are calitatea de autoritate abilitată cu drept de interpretare oficială a Codului electoral. Potrivit art. 72 al Legii cu privire la actele normative²⁰, interpretarea oficială a legilor se realizează de către Parlament și poate fi efectuată doar printr-un act normativ de aceeași categorie și forță juridică.

Concomitent, la 11 septembrie 2020, CEC a expediat pe adresa MAEIE un demers²¹, prin care au fost înaintate spre examinare propunerile autorității privind numărul și locația SV ce urmează a fi constituite peste hotare. În opinia Promo-LEX, expedierea propunerilor respective cu 5 zile înainte de încheierea procedurii de înregistrare prealabilă constituie o sfidare vădită a importanței procesului de înregistrare prealabilă. În plus, considerăm că atitudinea CEC va provoca diminuarea încrederii cetățenilor Republicii Moldova din diasporă în importanța și rolul înregistrării prealabile la constituirea SV peste hotare.

¹⁹ [Scrisoarea](#) CEC nr. CEC 8/2770 din 10 septembrie 2020.

²⁰ [Legea](#) nr. 100 din 22 decembrie 2017 cu privire la actele normative.

²¹ [Scrisoarea](#) CEC nr. CEC 8/2780 din 11 septembrie 2020.

Potrivit demersului CEC, a fost propusă constituirea a 202 SV peste hotare în cadrul a 36 state (a se vedea tabelul nr. 3). În rezultat, după încheierea procedurii de înregistrare prealabilă, Promo-LEX a efectuat estimarea numărului de SV necesar a fi constituite peste hotare, pornind atât de la numărul de 202 SV propuse de CEC, cât și de la numărul de 150 SV planificate de CEC în contextul alegerilor prezidențiale din 2020.²²

Tabelul nr. 3. Propunerile CEC privind constituirea SV peste hotare

N/O	Stat	Estimările Promo-LEX în baza a 150 SV planificate de CEC	Estimările în baza a 202 SV propuse de CEC		
			Estimările CEC	Estimările Promo-LEX	Diferența
1	Austria	1	1	2	+1
2	Belarus	1	2	1	-1
3	Belgia	3	2	3	+1
4	Canada	4	6	6	0
5	Cehia	2	1	2	+1
6	Danemarca	1	2	1	-1
7	Elveția	2	1	2	+1
8	Federația Rusă	22	38	33	-5
9	Franța	7	9	10	+1
10	Germania	10	11	13	+2
11	Grecia	2	2	2	0
12	Irlanda	4	4	6	+2
13	Israel	3	3	4	+1
14	Italia	29	45	42	-3
15	Marea Britanie	11	10	16	+6
16	Norvegia	0	1	0	-1
17	Polonia	3	1	4	+3
18	Portugalia	2	5	3	-2
19	România	11	15	15	0
20	Spania	4	7	6	-1
21	SUA	8	18	10	-8
22	Țările de Jos	2	1	2	+1
23	Turcia	3	3	3	0
24	Ucraina	3	2	4	+2
25-36	Azerbaidjan, Bulgaria, China, Cipru, Emiratele Arabe Unite, Estonia, Japonia, Letonia, Lituania, Qatar, Suedia, Ungaria	câte 1 (12)	câte 1 (12)	câte 1 (12)	0
Total propuse CEC		150	202	202	

*Estimările Promo-LEX au fost efectuate în baza numărului total de înregistrări prealabile până la momentul finalizării procedurii, iar propunerile CEC au fost elaborate în baza înregistrărilor prealabile efectuate până la 11 septembrie 2020.

Astfel, potrivit estimărilor Promo-LEX, raportat la repartizarea celor 202 SV propusă de CEC, urmează a fi constituite mai multe SV în Austria (+1), Belgia (+1), Cehia (+1), Elveția (+1), Franța (+1), Germania (+2), Irlanda (+2), Israel (+1), Marea Britanie (+6), Polonia (+3), Țările de Jos (+1) și

²² În baza [hotărârii](#) CEC nr. 3146 din 3 decembrie 2019 cu privire la aprobarea bugetului CEC pentru anul 2020, autoritatea electorală a planificat resurse financiare pentru constituirea a 150 SV peste hotare în contextul alegerilor prezidențiale din 1 noiembrie 2020.

Ucraina (+2). De cealaltă parte, mai puține SV – comparativ cu propunerile CEC – urmează a fi constituite în Belarus (-1), Danemarca (-1), Italia (-3), Norvegia (-1), Portugalia (-2), Rusia (-5), Spania (-1), SUA (-8).

În cel de-al doilea scenariu – constituirea a 150 SV peste hotare, astfel cum a fost planificat, potrivit estimărilor Promo-LEX, raportat la propunerile CEC, ar urma a fi constituite mai multe SV în Belgia (+1), Cehia (+1), Elveția (+1), Marea Britanie (+1), Polonia (+2), Țările de Jos (+1) și Ucraina (+1). De cealaltă parte, mai puține SV – comparativ cu propunerile CEC – urmează a fi constituite în Belarus (-1), Canada (-2), Danemarca (-1), Franța (-2), Germania (-1), Italia (-16), Norvegia (-1), Portugalia (-3), România (-4), Rusia (-16), Spania (-3) și SUA (-10).

Cu referire la numărul de SV propuse de CEC a fi constituite peste hotare, Promo-LEX tratează cu suspiciune inițiativa autorității de a majora numărul acestora la 202, comparativ cu 150 SV planificate conform bugetului CEC pentru anul 2020. Suspiciunile sunt generate de faptul că autoritatea electorală deținea informații preliminare privind acceptul sau refuzul țărilor gazdă de a deschide secții de votare în afara locațiilor misiunilor diplomatice. Concomitent, constatăm lipsa pe pagina web a autorității a vreo unui document sau analiză ce ar justifica anume acest număr de secții, și nu altul dar și repartizarea geografică a acestora.

În aceeași ordine de idei, constatăm că până la publicarea raportului, CEC nu a prezentat informația actualizată privind acordul și condițiile oferite de statele străine în vederea organizării alegerilor prezidențiale pentru alegătorii din diaspora. Potrivit informației preliminare, publicate de CEC la sfârșitul lunii iunie 2020,²³ existau incertitudini privind acordul unor state de a organiza alegeri pe teritoriul său în SV constituite în afara misiunilor diplomatice și a oficiilor consulare în condițiile în care va fi activ un nou val al pandemiei COVID-19, prognozat de OMS (Italia, Spania, Canada, China, SUA). În contextul celor expuse, în opinia Promo-LEX, persistă riscul ca în unele state SV nu vor fi posibil a fi constituite din cauza lipsei acordului statului gazdă.

La același subiect, menționăm că pe parcursul ultimelor 10 zile, Coaliția Civică pentru Alegeri Libere și Corecte (CALC) a publicat două apeluri publice²⁴ privind necesitatea organizării consultării publice veritabile, oficiale și transparente referitoare la proiectul hotărârii de constituire a SV peste hotarele țării, cu invitarea tuturor părților interesate, cel puțin prin publicarea unui anunț oficial pe pagina web a CEC.

În pofida celor expuse, până la publicarea raportului, CEC nu a publicat niciun anunț privind organizarea consultărilor publice, și nici proiectul de hotărâre privind constituirea secțiilor de votare peste hotare cu materialele aferente.

2.5. Activități privind organizarea alegerilor pentru cetățenii Republicii Moldova din regiunea transnistreană

Potrivit art. 32 din Codul electoral, precum și prevederilor Regulamentului CEC²⁵ care reglementează votarea cetățenilor Republicii Moldova din regiunea transnistreană, pentru alegerile

²³ [Scrisoarea](#) MAEIE nr. DC/3/017//5434 din 22 iunie 2020 privind condițiile oferite de statele străine pentru organizarea alegerilor pentru funcția de Președinte al Republicii Moldova.

²⁴ [Demersul](#) CALC expediat pe adresa CEC la 8 septembrie 2020 și [Apelul](#) CALC pe adresa CEC din 15 septembrie 2020.

²⁵ [Regulamentul](#) privind particularitățile constituirii și funcționării secțiilor de votare pentru alegătorii Republicii Moldova domiciliați în unitățile administrativ-teritoriale din stânga Nistrului (Transnistria), municipiul Bender și unele localități ale raionului Căușeni, aprobat prin Hotărârea CEC nr. 1567 din 24 aprilie 2018.

prezidențiale vor fi constituite secții de votare distincte pe teritoriul controlat constituțional de autoritățile Moldovei.

Anterior, la alegerile prezidențiale din octombrie 2016, au fost deschise 30 SV, din numărul total de 1 982 SV, iar în cadrul scrutinului parlamentar din februarie 2019 au fost deschise 47 SV, din numărul total de 2 143 SV constituite pe întregul teritoriu al țării.

În organizarea secțiilor de votare pentru alegătorii din regiunea transnistreană, ca și în cazul alegerilor peste hotare, se ia în considerare în calitate de criteriu înregistrarea prealabilă. Față de alegerile parlamentare noi din 20 octombrie 2019, când pe o circumscripție uninominală s-au înregistrat 105 alegători, pentru alegerile prezidențiale numărul alegătorilor înregistrați prealabil a crescut la data de 16.09.2020 la 176 de înregistrări, cu doar 71 de potențiali alegători mai mult.

Plecând de la conținutul scrisorii CEC nr. 8/2368, autoritatea intenționa în perioada preelectorală să deschidă 41 SV, în special în raioanele Anenii Noi, Căușeni, Criuleni, Dubăsari, Florești și Ștefan Vodă. Subiectul identificării sediilor proprietate publică disponibile este și mai problematic în contextul pandemic. Îngrijorările ar putea fi sprijinite de faptul că în unele localități ar putea fi deschise mai multe secții de votare pentru cetățenii care locuiesc în stânga Nistrului și în municipiul Bender. De exemplu, conform scrisorii CEC nr. 8/2368, la Sănătăuca, raionul Florești, ar putea fi deschise 4 secții de votare în comparație cu una care a funcționat pentru alegerile parlamentare din 2019. La fel este și în Doroțcaia, unde s-a propus constituirea a două secții în comparație cu una, cât a fost în 2019.

În plus, în condițiile pandemiei COVID-19, administrația regiunii transnistrene a restricționat accesul cetățenilor din regiune în localitățile aflate sub jurisdicția autorităților constituționale. Prin Ordinul nr. 258рп din 15 septembrie 2020, autoritățile neconstituționale propun adoptarea unui „proiect de lege” în regim de urgență pentru a prelungi perioada de valabilitate a anumitor prevederi ale mai multor „legi” din regiunea transnistreană, care au o perioadă de valabilitate limitată – până la 30 septembrie 2020. Astfel, în vederea continuării luptei împotriva răspândirii infecției, se propune prelungirea stării de urgență până la 1 decembrie 2020.

2.6. Constituirea circumscripțiilor electorale de nivelul II

La 3 septembrie 2020, în conformitate cu pct. 7 din Programul calendaristic și cu prevederile legale²⁶, prin adoptarea Hotărârii nr. 4177²⁷, CEC a constituit 37 de circumscripții electorale de nivelul al doilea, inclusiv circumscripția electorală nr. 3 Bender și circumscripția electorală nr. 37 pentru localitățile din stânga Nistrului. Termenul de constituire a fost respectat.

Atragem atenția că, pornind de la prevederile legale privind desfășurarea alegerilor pentru funcția de Președinte al Republicii Moldova, pentru secțiile de votare organizate peste hotare nu a fost constituită o circumscripție distinctă.

²⁶ Art. 18, art. 26, alin. (1), lit. c) și art. 108, alin. (1) din Codul electoral nr. 1381/1997.

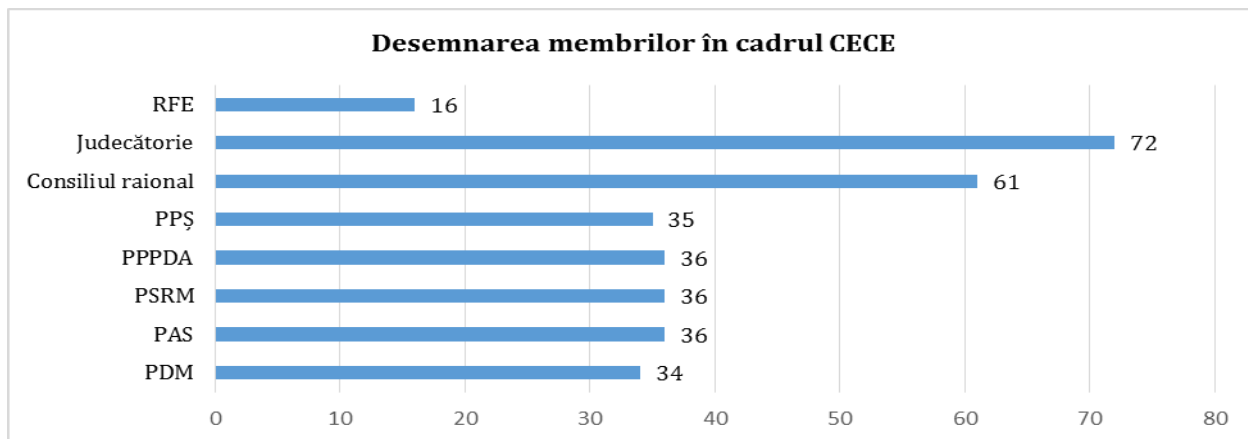
²⁷ Hotărârea CEC nr. [4177](#) cu privire la constituirea circumscripțiilor electorale de nivelul al doilea pentru desfășurarea alegerilor pentru funcția de Președinte al Republicii Moldova din data de 1 noiembrie 2020, din 3 septembrie 2020.

2.7. Constituirea Consiliilor Electorale de Circumscripție Electorală (CECE) de nivelul II

La 11 septembrie 2020, în conformitate cu pct. 8 din Programul calendaristic și cu prevederile Codului electoral, prin hotărârile nr. 4195-4230, CEC a constituit 36 de consilii electorale. Menționăm că și la acest scrutin prezidențial, CECE Bender nu a fost constituit²⁸.

Din totalul consiliilor electorale, 35 de consilii electorale de nivelul II au în componența numerică 9 membri, iar CECE mun. Chișinău este format din 11 membri. Desemnarea membrilor în organul electoral de către entitățile deținătoare ale acestui drept este reflectată în graficul nr. 1.

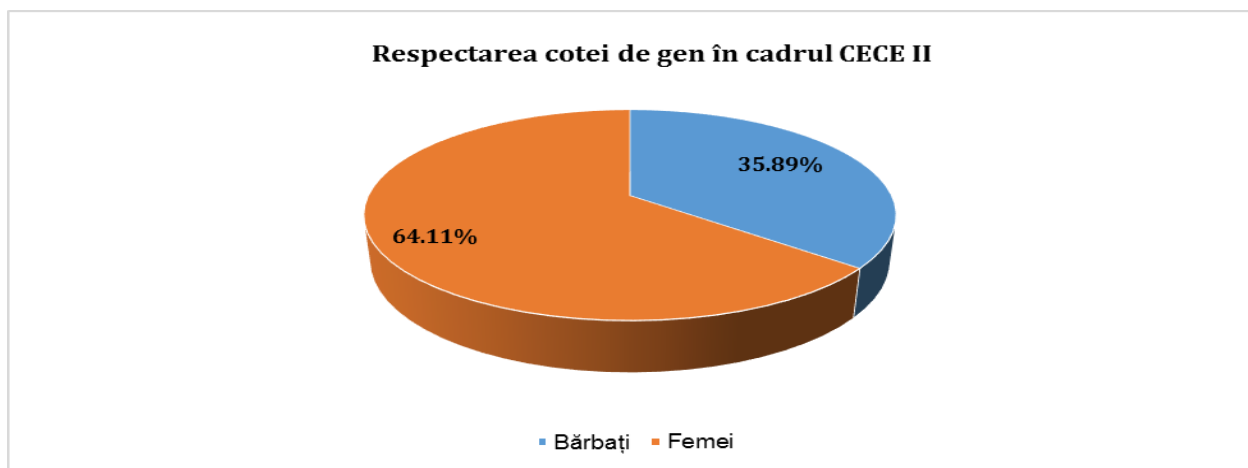
Graficul nr. 1

Prin urmare, trei partide reprezentate în Parlament – PPPDA, PSRM și PAS – au delegat membri în toate consiliile electorale.

De asemenea, în urma analizei hotărârilor CEC de aprobare a componenței nominale a CECE II, constatăm o prezență accentuată a femeilor în raport cu bărbații (a se vedea graficul nr. 2).

Graficul nr. 2

²⁸ [Raport final](#). Misiunea Promo-LEX de observare a alegerilor pentru funcția de Președinte al Republicii Moldova din 30 octombrie 2016, p. 25.

În tabelul nr. 4 sunt prezentate cele mai dezechilibrate consilii electorale din perspectiva de gen .

Tabelul nr. 4. Exemple ale dezechilibrului de gen în cadrul CECE II

CECE II	Raportul bărbați/femei
nr. 12 Criuleni	0:9
nr. 8 Cantemir; nr. 17 Fălești; nr. 32 Ștefan Vodă	1:8
nr. 10 Căușeni; nr. 13 Dondușeni; nr. 21 Ialoveni; nr. 24 Ocnița; nr. 27 Râșcani; nr. 34 Telenеști; nr. 37 pentru localitățile din stânga Nistrului	2:7
nr. 2 Bălți; nr. 4 Anenii Noi; nr. 9, nr. 15, Dubăsari; nr. 9 Călărași; nr. 16 Edineț; nr. 20 Hâncești; nr. 22 Leova; nr. 23 Nisporeni; nr. 30 Strășeni; nr. 31 Șoldănești; nr. 33 Taraclia.	3:6/6:3

2.8. Informarea CEC privind efectuarea sondajelor de opinie

În conformitate cu art. 70, alin. (10) din Codul electoral, în perioada electorală, orice sondaje de opinie privind preferințele politice ale alegătorilor pot fi efectuate numai cu condiția înștiințării prealabile a CEC. Înștiințarea va conține date despre instituția ce va desfășura sondajul de opinie, perioada de efectuare a acestuia, eșantionul propus și comanditarul sondajului. Rezultatele acestor sondaje pot fi date publicității cel târziu cu 5 zile înainte de ziua alegerilor.

Potrivit datelor plasate pe pagina CEC, compartimentul *Înștiințări pentru desfășurarea sondajelor de opinie*, cereri de informare au fost depuse de către Reprezentanța din Moldova a Institutului Republican Internațional, Asociația Sociologilor și Demografilor din Republica Moldova²⁹ și compania „Date Inteligente” SRL³⁰.

Totodată, MO Promo-LEX constată cel puțin două cazuri care nu se încadrează în condițiile expuse mai sus:

- *Intellect Group* care, în parteneriat cu Asociația Obștească „Spero”, a desfășurat în perioada 24 august – 2 septembrie un sondaj preelectoral ce vizează încrederea cetățenilor în instituțiile statului și partidele politice, intenția de vot a moldovenilor la scrutinul prezidențial, dar și în cazul unor eventuale alegeri parlamentare anticipate. Rezultatul sondajului a fost făcut public la 3 septembrie 2020, fără o înștiințare prealabilă publicată pe pagina web a CEC la rubrica respectivă.
- *WatchDog.md*³¹ care, în cadrul proiectului sondaje.md, desfășoară un sondaj de opinie a utilizatorilor de internet din Republica Moldova privind preferințele politice la alegerile prezidențiale, fără o înștiințare prealabilă publicată pe pagina web a CEC la rubrica respectivă. Menționăm că sondajul va fi activ până la finele lunii septembrie. Concomitent, autorii proiectului specifică că acest tip de sondaje nu este reprezentativ din punct de vedere sociologic, în schimb, reflectă destul de fidel opiniile utilizatorilor activi de internet din țară.

²⁹ [Înștiințarea](#) Asociației Sociologilor și Demografilor din Republica Moldova privind desfășurarea a trei studii sociologice pentru populația adultă a țării.

³⁰ [Adresarea](#) companiei „Date Inteligente” SRL privind prezentarea unei serii de sondaje cu rezultate privind intenția de vot.

³¹ <https://sondaje.md/despre>

III. DESEMNAREA ȘI ÎNREGISTRAREA CONCURRENTILOR

Pentru alegerile prezidențiale au fost înregistrate 13 GI, dintre care două GI care au desemnat candidați independenți (Alexandr Kalinin și Ion Costas) au depus dosarele repetat. Din totalul de 13 candidați desemnați, constatăm că nouă au fost desemnați de formațiuni politice (8 partide și un bloc electoral), respectiv, patru candidați au fost desemnați de cetățeni (candidați independenți). Totuși, în cazul a cel puțin doi dintre candidații independenți desemnați, Igor Dodon și Alexandr Kalinin, observatorii Promo-LEX au raportat activități cu suportul partidelor politice.

Din perspectiva de gen, în cursa electorală s-au înregistrat doar două GI (15%) în susținerea candidatelor: Maia Sandu (PAS) și Violeta Ivanov (PPȘ). Comparativ cu alegerile prezidențiale din 2016, când au fost înregistrate cinci candidate (42%), reprezentativitatea femeilor este mai scăzută.

Până la publicarea raportului, la CEC au fost depuse de către GI 4 dosare în vederea înregistrării candidaților, dintre care Comisia a adoptat hotărâri privind înregistrarea a doi candidați: Renato Usatîi (PN) și Andrei Năstase (PPPDA).

3.1. Cazuri ce pot fi calificate drept desemnare a candidaților înainte de termenul legal

Potrivit prevederilor legale³², desemnarea candidaților pentru funcția de președinte începe cu 60 de zile înainte de ziua alegerilor și se termină cu 30 de zile până la alegeri. Potrivit Programului calendaristic al CEC³³, desemnarea candidaților urmează a fi efectuată în perioada 1 septembrie – 1 octombrie 2020.

Contrar celor expuse însă, au fost observate două cazuri de desemnare a candidaților înainte de termen, după cum urmează:

- la 27 august 2020, în cadrul unei conferințe de presă organizate de liderul PN, Renato Usatîi, acesta a anunțat că va candida la alegerile prezidențiale din 1 noiembrie 2020;
- la 28 august 2020, printr-un comunicat de presă publicat pe pagina oficială a PLDM, s-a comunicat despre adoptarea deciziei de către Consiliul Politic Național al PLDM privind înaintarea lui Tudor Deliu în calitate de candidat la funcția de Președinte al Republicii Moldova.

3.2. Înregistrarea grupurilor de inițiativă în susținerea concurenților electorali

Potrivit art. 114, alin. (2) din Codul electoral³⁴, precum și pct. 24 din Programul calendaristic al CEC³⁵, recepționarea dosarelor pentru înregistrarea GI a început la 1 septembrie, iar termenul-limită de depunere a dosarelor a fost 11 septembrie 2020.

³² Art. 46, alin. (1) din [Codul electoral](#).

³³ [Programul calendaristic](#) pentru realizarea acțiunilor de organizare și desfășurare a alegerilor pentru funcția de Președinte al Republicii Moldova din 1 noiembrie 2020, pct. 22.

³⁴ Art. 114, alin. (2) din Codul electoral: Lista membrilor grupului de inițiativă, în care este indicat conducătorul acestui grup, se depune la CEC, cel târziu cu 50 de zile înainte de ziua alegerilor, de către persoana propusă drept candidat la

Concomitent, potrivit art. 46, alin. (1) Cod electoral, în cazul alegerilor parlamentare și prezidențiale, procesul de desemnare a candidaților începe cu 60 de zile înainte de ziua alegerilor și se termină cu 30 de zile înainte de ziua alegerilor. Menționăm că CEC a indicat în mod eronat perioada de desemnare a candidaților și colectare a semnăturilor „1 septembrie – 1 octombrie”³⁶, perioada corectă conform prevederilor Codului electoral fiind „2 septembrie – 2 octombrie”.

În perioada de referință, au fost depuse dosare de înregistrare a 13 GI (a se vedea tabelul nr. 5).

Tabelul nr. 5. GI înregistrate în susținerea candidaților electorali

Nr. crt.	Apartenența politică	Candidat	Data solicitării	Data înregistrării	Hotărâre
1	PLDM	Deliu Tudor	01.09.2020	03.09.2020	4167
2	PN	Usatii Renato	01.09.2020	03.09.2020	4168
3	PPDA	Năstase Andrei	01.09.2020	03.09.2020	4169
4	PAS	Sandu Maia	02.09.2020	03.09.2020	4171
5	Pro Moldova	Candu Andrian	02.09.2020	03.09.2020	4172
6	PUN	Țicu Octavian	02.09.2020	03.09.2020	4174
7	BE Unirea	Chirtoacă Dorin	02.09.2020	03.09.2020	4175
8	PPȘ	Ivanov Violeta	07.09.2020	09.09.2020	4187
9	CI	Costaș Ion	07.09.2020	09.09.2020	4188
10	CI	Oboroc Constantin	07.09.2020	09.09.2020	4189
11	CI	Dodon Igor	09.09.2020	11.09.2020	4192
12	POM	Toma Serghei	09.09.2020	11.09.2020	4193
13	CI	Kalinin Alexandr	10.09.2020	11.09.2020	4231

În cazul a doi candidați, înregistrarea GI a fost efectuată după depunerea repetată a dosarului, după cum urmează:

- GI Ion Costaș (CI): prima solicitare de înregistrare a GI, depusă la 2 septembrie 2020, a fost respinsă prin Hotărârea CEC nr. 4173³⁷ din cauza că procedura de desemnare a candidatului și constituirea grupului de inițiativă au fost realizate înainte de termen, contrar art. 46 din Codul electoral (desemnarea a fost efectuată la 27 august 2020). A doua solicitare a fost depusă la 7 septembrie 2020, cu respectarea prevederilor legale;
- GI Alexandr Kalinin (CI): prima solicitare de înregistrare a GI, depusă la 2 septembrie 2020, a fost respinsă prin Hotărârea CEC nr. 4170³⁸ din cauza că procedura de desemnare a candidatului și constituirea grupului de inițiativă au fost realizate înainte de termen, contrar art. 46 din Codul electoral (desemnarea a fost efectuată la 28 august 2020). A doua solicitare a fost depusă la 4 septembrie 2020, cu respectarea prevederilor legale. Dat fiind faptul că în cadrul ședințelor CEC din 6 și 7 septembrie 2020, candidatul a refuzat să completeze cereri sau să vorbească în limba română pentru a dovedi că posedă limba de stat, acesta însă nu a fost

funcția de Președinte al Republicii Moldova.

³⁵ [Programul calendaristic](#) pentru realizarea acțiunilor de organizare și desfășurare a alegerilor pentru funcția de Președinte al Republicii Moldova din 1 noiembrie 2020, pct. 24.

³⁶ [Programul](#) calendaristic pentru realizarea acțiunilor de organizare și desfășurare a alegerilor pentru funcția de Președinte al Republicii Moldova din 1 noiembrie 2020, aprobat prin Hotărârea CEC nr. 4103 din 15 august 2020, pct. 22.

³⁷ [Hotărârea](#) CEC nr. 4173 din 3 septembrie 2020 cu privire la cererea de înregistrare a grupului de inițiativă pentru susținerea candidatului la funcția de Președinte al Republicii Moldova, domnul Ion Costaș.

³⁸ [Hotărârea](#) CEC nr. 4170 din 3 septembrie 2020 cu privire la cererea de înregistrare a grupului de inițiativă pentru susținerea candidatului la funcția de Președinte al Republicii Moldova, domnul Alexandr Kalinin.

înregistrat³⁹. Ulterior, la data de 10 septembrie 2020, a fost depusă cea de a treia solicitare, considerată a fi conformă prevederilor legale.

Dintre cei 13 candidați desemnați, constatăm că 9 au fost desemnați de formațiuni politice (8 partide și un bloc electoral), iar 4 candidați au fost desemnați de cetățeni (candidați independenți).

Din perspectiva de gen, în cursa electorală s-au înregistrat doar două GI (15%) în susținerea candidatelor: GI Maia Sandu (PAS) și GI Violeta Ivanov (PPȘ). Prin urmare, deducem o reprezentativitate scăzută a femeilor în calitate de concurenți pentru funcția de Președinte al Republicii Moldova. Comparativ, menționăm că la alegerile prezidențiale din 2016, au fost înregistrate cinci candidate, ceea ce a constituit 42% din numărul candidaților înregistrați (5 din 12).

3.3. Înregistrarea concurenților electorali

Potrivit art. 49, alin. (1) din Codul electoral⁴⁰, precum și pct. 27, 28 și 29 din Programul calendaristic al CEC⁴¹, depunerea dosarelor pentru înregistrarea candidaților se efectuează în perioada 1 septembrie – 1 octombrie 2020, după colectarea semnăturilor în listele de subscripție. Reiterăm totuși că, potrivit cadrului legal, procesul de desemnare a candidaților urma a fi stabilit începând cu 2 septembrie 2020. Fiecare candidat urmează să prezinte semnăturile a minimum 15 000 și maximum 25 000 de alegători din cel puțin jumătate din numărul UAT de nivelul doi (18 din 35 UAT II)⁴².

În perioada de observare, la CEC au fost depuse 4 dosare în vederea înregistrării candidaților (a se vedea tabelul nr. 6).

Tabelul nr. 6. Dosare depuse pentru înregistrarea concurenților electorali

Nr. crt.	Apartenența politică	Candidat	Hotărârea CEC	Semnături colectate	Semnături nule și neavenite	% nule și neavenite*
1	PPPDA	Năstase Andrei	4235 din 13.09.2020	25 000	3 517	17%
2	PN	Usatîi Renato	4236 din 13.09.2020	24 105	2 846	14%
3	Pro Moldova	Candu Andrian				
4	PLDM	Deliu Tudor				

* Procentul de semnături nevalabile a fost calculat din totalul de semnături verificate de CEC.

Astfel, constatăm că în cazul a două GI – GI Andrei Năstase (PPPDA) și GI Renato Usatîi (PN) – semnăturile necesare au fost colectate în 4 zile. În cazul GI Andrian Candu (Pro Moldova), semnăturile au fost colectate în decurs de 7 zile, iar în cazul GI Tudor Deliu (PLDM) – în 11 zile.

Până la publicarea raportului, CEC a adoptat hotărâri privind înregistrarea a doi candidați:

³⁹ Art. 78, alin. (2) din [Constitutia](#) Republicii Moldova: Poate fi ales Președinte al Republicii Moldova cetățeanul cu drept de vot care are 40 de ani împliniți, a locuit sau locuiește permanent pe teritoriul Republicii Moldova nu mai puțin de 10 ani și posedă limba de stat.

⁴⁰ Art. 49, alin. (1) din [Codul electoral](#): Pentru înregistrarea candidaților, Comisiei Electorale Centrale sau consiliilor electorale de circumscripție li se prezintă de către candidat, cel târziu **cu 30 de zile înainte de ziua alegerilor**, următoarele documente...

⁴¹ [Programul calendaristic](#) pentru realizarea acțiunilor de organizare și desfășurare a alegerilor pentru funcția de Președinte al Republicii Moldova din 1 noiembrie 2020, pct. 27, 28 și 29.

⁴² Art. 113, alin. (1) din [Codul electoral](#).

- Andrei Năstase (PPFDA), în cazul căruia au fost declarate nule și neavenite 17% din totalul semnăturilor verificate de CEC;
- Renato Usatîi (PN), în cazul căruia au fost declarate nule și neavenite 14% din totalul semnăturilor verificate de CEC.

În cazul celorlalte două dosare, CEC urmează să se pronunțe după verificarea semnăturilor din listele de subscripție.

În același context, menționăm că observatorii Promo-LEX au avut posibilitatea de a monitoriza procesul de verificare a listelor de subscripție, CEC manifestând deschidere și colaborare în acest sens.

IV. LITIGII ELECTORALE

În perioada de observare la CEC au fost depuse cel puțin cinci sesizări și petiții, dintre care trei de către un partid/bloc electoral și două din partea unui cetățean. Tematica sesizărilor a inclus: colectarea semnăturilor pe timp de pandemie; pretinse acțiuni de utilizare a resurselor administrative (2); desfășurarea agitației electorale contrar prevederilor legale și distribuirea materialelor de publicitate electorală fără date de identificare. Potrivit informațiilor publicate, trei din cinci sesizări au fost soluționate sau a fost comunicat un răspuns.

În perioada de referință, la Curtea de Apel Chișinău au fost depuse cel puțin două contestații în materie electorală împotriva hotărârilor CEC. Cu referire la contestația PACE, MO Promo-LEX consideră că atât PACE, înregistrat la 25.08.2020, cât și Pro Moldova, înregistrat la 18 iunie 2020, nu au dreptul să desemneze candidați în alegeri, în conformitate cu normele Codului electoral. Cu privire la contestația depusă de A. Kalinin, MO Promo-LEX este de părere că desemnarea candidaților, în baza prevederilor Codului electoral, trebuia să înceapă cel mai devreme la 2 septembrie 2020, și nu la 1 septembrie, așa cum a stabilit CEC potrivit Planului calendaristic.

4.1. Sesizări depuse la CEC

În perioada 26 august – 15 septembrie 2020 la CEC au fost depuse cel puțin cinci sesizări și petiții. Acestea vizează: *colectarea semnăturilor pe timp de pandemie; pretinse acțiuni de utilizare a resurselor administrative; desfășurarea agitației electorale contrar prevederilor legale și distribuirea materialelor de publicitate electorală fără date privind achitarea din contul „Fond electoral”.*

Astfel, la 3 septembrie 2020, Partidul Stânga Europeană (PSE) a depus o petiție pe adresa CEC, prin care a solicitat dispunerea stopării colectării semnăturilor de către GI înregistrate. La fel, au solicitat emiterea actului administrativ prin care se permite înregistrarea candidaților din partea partidelor politice fără prezentarea listelor de subscripție. Petiționarul invocă lipsa prevederilor legale în Instrucțiunea cu privire la măsurile de prevenire a infecției COVID-19 în perioada electorală privind procedura de colectare a semnăturilor în condițiile unei situații excepționale în sănătatea publică. De asemenea, este menționată aplicabilitatea limitată a art. 47 Cod electoral, prin prisma căruia candidații desemnați de partide politice nu ar fi obligați să colecteze semnături pentru a fi înregistrați.

La 5 septembrie 2020, Comisia a răspuns petiției prin emiterea unei scrisori. Prin aceasta, CEC menționează că măsurile de prevenire și combatere a infecției COVID-19 în procesul de colectare a semnăturilor sunt descrise în *Îndrumarul membrului grupului de inițiativă în susținerea candidatului la funcția de Președinte al Republicii Moldova*. În privința aplicabilității prevederilor legale, CEC menționează că art. 47 este norma juridică generală, iar art. 112 și art. 113 sunt norme juridice speciale care derogă de la norma generală și se aplică pentru înregistrarea candidaților la funcția de Președinte.

La 3 septembrie 2020, Dorin Chirtoacă, copreședintele Blocului electoral Unirea (BE Unirea), a depus pe adresa CEC o sesizare. Alegațiile contestatarului vizează declarația președintelui Republicii Moldova în cadrul unui interviu⁴³ precum că „stafful său electoral pentru prezidențiale activează deja de câteva luni”. Astfel, contestatarul solicită tragerea la răspundere contravențională a lui Igor Dodon pentru utilizarea resurselor administrative și abuzarea legii electorale. Alegațiile BE Unirea

⁴³ [Interviul](#) lui Igor Dodon din 3 septembrie, realizat de Radio Europa Liberă.

sunt bazate pe prevederile Codului electoral, potrivit cărora activitățile cu caracter electoral pot fi realizate doar în interiorul campaniei electorale.

Mai mult, BE Unirea solicită verificarea, cu concursul Serviciului de Informație și Securitate, a informațiilor privind implicarea persoanelor străine (cetățeni ai Federației Ruse) în stafful electoral al lui Igor Dodon.

La 4 septembrie 2020, CEC a comunicat că conținutul documentului transmis nu corespunde prevederilor art. 75, alin. (1), lit. e) din Codul administrativ al Republicii Moldova, și anume, nu conține semnătura persoanei care a depus-o. Astfel, sesizarea a fost lăsată fără examinare până la înlăturarea neconformităților.

La 7 septembrie 2020 Dorin Chirtoacă, copreședintele BE Unirea, a depus o sesizare pe adresa CEC și a Consiliului Audiovizualului privind filmul documentar apărut în spațiul public la 3 septembrie 2020 „Dodon – al cincilea președinte”. Potrivit contestatarului, în filmul respectiv, oficiali ai statului (Președintele Parlamentului, prim-ministrul), mitropoliți și patriarhi, lideri străini îi fac publicitate electorală lui Igor Dodon, fapt interzis de lege. De asemenea, contestatarul invocă faptul difuzării știrii cu text identic privind filmul respectiv de către mai multe instituții media. Astfel, contestatarul concluzionează asupra utilizării resurselor administrative ale statului pentru crearea filmului și producerea știrilor favorabile lui Igor Dodon. Acesta a solicitat respingerea înregistrării lui Igor Dodon în cursa electorală.

La 8 septembrie 2020, CEC a comunicat că conținutul documentului transmis nu corespunde prevederilor art. 75, alin. (1), lit. e) din Codul administrativ, și anume, nu conține semnătura persoanei care a depus-o. Astfel, sesizarea a fost lăsată fără examinare până la înlăturarea neconformităților.

La 9 septembrie un alegător a depus pe adresa CEC două sesizări:

- 1) Privind pretensele acțiuni de agitație electorală desfășurate de către PAS și Maia Sandu cu implicarea unei persoane străine – a președintelui Partidului Popular European, Donald Tusk. Alegătorul invocă faptul publicării pe pagina oficială a PAS și pe pagina de profil a Maiei Sandu, la 31 august 2020, a mesajului de susținere din partea lui Donald Tusk. Astfel, alegătorul solicită CEC verificarea legalității acțiunilor sesizate.
- 2) Privind pretensele acțiuni de producere și difuzare înaintea și după înregistrarea GI (3 septembrie) de către PAS a pliantului electoral fără a fi indicată mențiunea privind achitarea din contul „Fond electoral”. La fel, cu referire la conținutul materialului publicitar de agitație electorală, alegătorul indică faptul că acesta conține simboluri naționale (drapelul Republicii Moldova), simboluri străine (drapelul Uniunii Europene) și persoane străine. Astfel, alegătorul solicită verificarea corespunderii pliantului contestat cerințelor impuse de legea electorală și regulamentele adoptate de Comisie.

Până la 15.09.2020 nu a fost publicată nicio decizie a CEC privind sesizările evidențiate. Astfel, constatăm tergiversarea soluționării acestora, nefiind publicată vreo decizie în termen de cel puțin șase zile. Menționăm că, potrivit art. 72-73 din Codul electoral, acțiunile/inacțiunile concurenților electorali se contestă în instanța de judecată în termen de trei zile de la data săvârșirii acțiunii și se soluționează în termen de cinci zile de la depunerea contestației.

Cu excepția ultimelor sesizări, este salutar faptul că toate au fost soluționate sau a fost comunicat un răspuns în termen de 1-2 zile.

În context, amintim că Curtea Constituțională, în Hotărârea nr. 34 din 13.12.2016⁴⁴, a constatat în cadrul alegerilor prezidențiale din 2016:

- că atât autoritățile electorale, cât și instanțele de judecată au respins un număr mare de contestații ca fiind în afara competenței lor;
- înțelegerea lacunară de către actorii interesați a procesului de soluționare a disputelor electorale și că atât organele electorale, cât și instanțele de judecată urmau nu să-și decline competența, ci să examineze încălcările semnalate;
- din cauza aplicării deficitare a legislației de către instanțele de drept comun, actorii electorali au fost, în fapt, lipsiți de un control judiciar eficient, iar Curtea Constituțională a fost pusă în imposibilitatea de a opera cu acte de constatare a încălcărilor.

La fel, Înalta Curte a reamintit că o normă trebuie interpretată în sensul în care permite aplicarea ei, și nu în sensul în care se exclude aplicarea ei.

Luând în considerare cele menționate, dar și pentru asigurarea dreptului la un recurs efectiv, atragem atenția autorităților electorale și instanțelor de judecată asupra necesității și importanței soluționării în mod eficient a litigiilor electorale și a evitării cazurilor de soluționare superficială sau nesoluționare a încălcărilor sesizate. În plus, atragem atenția la obligația CEC de a analiza fraudele electorale, inclusiv cele presupuse, curente și de a lua măsuri pentru prevenirea lor.

4.2. Contestații depuse în instanțe de judecată

În perioada de referință, la Curtea de Apel Chișinău au fost depuse cel puțin două contestații în materie electorală, împotriva unor hotărâri ale CEC.

Cu referire la prima contestație, la 1 septembrie 2020 Curtea de Apel Chișinău a recepționat contestația depusă de PACE împotriva Hotărârii CEC nr. 4125 din 25 august 2020⁴⁵. Pretențiile contestatarului sunt cauzate de neincluderea PP PACE în lista partidelor cu drept de a susține candidați la alegerile prezidențiale.

Menționăm că PP PACE a fost înregistrat oficial de către Agenția Servicii Publice la 25 august 2020⁴⁶. În același timp, lista partidelor cu drept de a susține candidați la alegerile prezidențiale a fost aprobată în aceeași zi.

Potrivit art. 46, alin. (2), lit. a) Cod electoral, dreptul de a desemna candidați pentru alegeri îl au **partidele** și alte organizații social-politice **înregistrate până la stabilirea datei alegerilor**. Luând în considerare faptul că data alegerilor prezidențiale a fost stabilită la **21.05.2020**⁴⁷, concluzionăm că toate partidele înregistrate ulterior nu au dreptul să desemneze candidați pentru alegerile prezidențiale. Atragem atenția că norma legală operează cu termenul „stabilire a datei alegerilor”, și nu cu termenul „intrare în vigoare a actului de stabilire a datei alegerilor”. Respectiv, data intrării în vigoare a Hotărârii Parlamentului prin care a fost stabilită ziua alegerilor (15 august 2020) nu este relevantă în sensul art. 46, alin. (2) Cod electoral. Astfel, atât PACE, înregistrat la 25.08.2020, cât și

⁴⁴ [Hotărârea](#) Curții Constituționale nr. 34 din 13.12.2016 privind confirmarea rezultatelor alegerilor și validarea mandatului de Președinte al Republicii Moldova.

⁴⁵ [Hotărârea](#) CEC nr. 4125 din 25 august 2020 cu privire la lista partidelor și altor organizații social-politice cu dreptul de a susține candidați la alegerile Președintelui Republicii Moldova din 1 noiembrie 2020.

⁴⁶ [Lista](#) partidelor politice din Republica Moldova.

⁴⁷ [Hotărârea](#) Parlamentului nr. 65 din 21.05.2020 cu privire la stabilirea datei alegerilor Președintelui Republicii Moldova.

Pro Moldova, înregistrat la 18 iunie 2020, nu ar avea dreptul să desemneze candidați în alegeri. Totuși, contrar prevederilor legale, CEC a inclus Pro Moldova în lista partidelor cu drept să susțină candidați la alegerile Președintelui Republicii Moldova.

MO Promo-LEX reiterează necesitatea revizuirii normelor Codului electoral care sunt legate de ziua în care este stabilită data alegerilor, și anume a normelor privind perioada electorală și a celor privind desemnarea candidaților.

La 7 septembrie, Curtea de Apel Chișinău a declarat cererea de chemare în judecată depusă de PACE drept inadmisibilă⁴⁸ ca fiind depusă în afara termenului legal de trei zile calendaristice. Totuși, la 11 septembrie Curtea Supremă de Justiție a anulat încheierea Curții de Apel Chișinău și a restituit cauza spre examinare⁴⁹.

Cu privire la a doua contestație, la 5 septembrie 2020, Alexandr Kalinin a depus pe adresa Curții de Apel Chișinău o acțiune, prin care solicită anularea hotărârilor CEC privind înregistrarea GI pentru susținerea candidaților Dorin Chirtoacă, Octavian Țicu, Andrian Candu, Maia Sandu, Andrei Năstase, Renato Usatîi și Tudor Deliu. În susținerea cererii sale, contestatarul a invocat că desemnarea candidaților numiți a avut loc cu mai mult de 60 de zile înainte de ziua alegerilor, procesele-verbale de desemnare a candidaților datând din 1 septembrie 2020.

Potrivit art. 46, alin. (1) Cod electoral, în cazul alegerilor parlamentare și prezidențiale, procesul de desemnare a candidaților începe cu 60 de zile înainte de ziua alegerilor și se termină cu 30 de zile înainte de ziua alegerilor. Menționăm că CEC a indicat în mod eronat perioada de desemnare a candidaților și de colectare a semnăturilor „1 septembrie – 1 octombrie”⁵⁰, perioada corectă, conform prevederilor Codului electoral, fiind „2 septembrie – 2 octombrie”.

MO Promo-LEX menționează că, deși Programul calendaristic aprobat de CEC permite desemnarea candidaților începând cu 1 septembrie, partidele politice/blocurile electorale trebuiau să respecte prevederile art. 46 din Codul electoral și să desemneze candidații cel mai devreme la 2 septembrie 2020. Această concluzie rezultă din principiul *Lex superior derogat legi inferiorii*, conform căruia în cazul conflictului de norme urma a fi aplicată cea ierarhic superioară, în speță art. 46 Cod electoral.

La 7 septembrie, Curtea de Apel Chișinău a declarat cererea de chemare în judecată drept inadmisibilă⁵¹, deoarece în sensul art. 207, alin. (2), lit. e) și art. 39, alin. (2) Cod administrativ, reclamantul nu este destinatarul actelor administrative individuale favorabile concurenților electorali vizați în acestea (hotărârile CEC de înregistrare a grupurilor de inițiativă). Respectiv, reclamantul nu poate invoca încălcarea unor drepturi personale prin actele administrative contestate.

În plus, atragem atenția asupra situației privind instituirea, la 10 septembrie 2020, a regimului special, limitat, de desfășurare a ședințelor de judecată în cadrul Judecătoriei

⁴⁸ [Încheierea](#) Colegiului civil, comercial și de contencios administrativ al Curții de Apel Chișinău din 7 septembrie 2020, în cauza PP PACE vs CEC.

⁴⁹ [Decizia](#) Colegiului civil, comercial și de contencios administrativ al Curții Supreme de Justiție din 11 septembrie 2020, în cauza PP PACE vs CEC.

⁵⁰ [Programul](#) calendaristic pentru realizarea acțiunilor de organizare și desfășurare a alegerilor pentru funcția de Președinte al Republicii Moldova din 1 noiembrie 2020, aprobat prin Hotărârea CEC nr. 4103 din 15 august 2020, pct. 22.

⁵¹ [Încheierea](#) Completului specializat pentru examinarea acțiunilor în contenciosul administrativ al Colegiului civil, comercial și de contencios administrativ al Curții de Apel Chișinău din 7 septembrie 2020, în cauza A. Kalinin vs CEC.

Chișinău, sediul Râșcani⁵². Regimul special a fost instituit în vederea prevenirii răspândirii infecției respiratorii cauzate de virusul COVID-19.

Deși în lista cauzelor care urmează a fi examinate în regim special de activitate nu sunt incluse, în mod expres, litigiile electorale, prezumăm că acestea fac parte din categoria „cauzelor urgente a căror amânare va fi în măsură să prejudicieze interesele justiției” și vor fi examinate în termenele prevăzute de Codul electoral.

Menționăm că Judecătoria Chișinău, sediul Râșcani, este specializată în materie de contencios administrativ⁵³, astfel fiind specializată în soluționarea litigiilor electorale. Amintim că, potrivit art. 71, alin. (1) și (3) din Codul electoral, contestațiile privind acțiunile/inacțiunile concurenților electorali și cele care vizează mijloacele de informare în masă scrise se examinează de instanța de judecată. *Astfel, în vederea respectării dreptului la un recurs efectiv, este imperios necesară asigurarea funcționării instanțelor de judecată competente și examinarea și soluționarea litigiilor electorale în termenele legale.*

4.3. Sesizări depuse în cadrul organelor de drept

La 10 septembrie, deputatul Sergiu Litvinenco a depus pe adresa Procurorului General un demers privind cererile scrise de înregistrare prealabilă a 300 de cetățeni ai Republicii Moldova, invocând suspiciuni de falsificare a cererilor și a semnăturilor colectate de aceeași persoană. Deputatul solicită examinarea sesizării, inclusiv cu pornirea unui proces penal, în vederea identificării circumstanțelor în care acestea au fost colectate, semnate și depuse. De asemenea, se solicită identificarea și tragerea la răspundere penală a persoanelor vinovate de fals în declarații – art. 3521 Cod penal, fals în acte publice – art. 332, confecționarea, deținerea, vânzarea sau folosirea documentelor oficiale, a imprimantelor, ștampilelor sau sigiliilor false – art. 361 Cod penal.

Pentru cauzele penale legate de alegeri nu sunt prevăzute norme speciale de examinare a acestora în termene restrânse. Totuși, considerăm că cel puțin confirmarea sau infirmarea alegațiilor privind colectarea frauduloasă a cererilor de înregistrare prealabilă urmează să fie comunicată CEC și societății până la constituirea secțiilor de votare peste hotare. În același timp, dacă nu este posibil, un răspuns privind legalitatea acțiunilor de colectare a cererilor urmează a fi acordat cel târziu până la confirmarea sau infirmarea rezultatelor alegerilor de către Curtea Constituțională. Amintim că soluționarea eficientă a tuturor contestațiilor, sesizărilor depuse în contextul alegerilor este necesară atât pentru asigurarea alegerilor libere și corecte, cât și pentru prevenirea cazurilor de influențare ilegală a rezultatelor alegerilor.

⁵² [Dispoziția](#) Judecătoria Chișinău nr. 47 din 10.09.2020 cu privire la regimul special de activitate al Judecătoria Chișinău, sediul Râșcani, instituit în vederea prevenirii răspândirii infecției respiratorii cauzate de virusul COVID-19.

⁵³ [Hotărârea](#) CSM nr. 555/25 din 27 noiembrie 2018 cu privire la specializarea sediilor Judecătoria Chișinău.

V. REGISTRUL DE STAT AL ALEGĂTORILOR ȘI LISTELE ELECTORALE

În contextul alegerilor prezidențiale din 1 noiembrie 2020, pentru prima dată, CEC a publicat deja de trei ori datele din RSA privind numărul de alegători, cu o periodicitate de o lună – la 1 iulie, 1 august și 2 septembrie 2020.

Tabelul nr. 7. Dinamica numărului de alegători 2014 – 2020 pe baza datelor din RSA

Data	Nr. total alegători	Dinamica	Nr. alegători fără domiciliu/reședință	Dinamica	Nr. alegători din UAT din stânga Nistrului	Dinamica
25.11.2014	3 226 446	-	171 052	-	211 329	-
22.08.2016	3 237 032	+10 586	161 630	-9 422	221 600	+10 271
01.09.2017	3 255 361	+18 329	155 683	-5 947	225 971	+4 371
10.12.2018	3 265 997	+10 636	210 890	+55 207	230 233	+4 262
22.08.2019	3 285 894	+19 897	224 250	+13 360	243 416	+13 183
01.07.2020	3 285 874	-20	228 852	+4 602	249 013	+5 597
01.08.2020	3 286 304	+430	229 570	+718	249 006	-7
02.09.2020	3 290 312	+4008	230 384	+814	249 239	+233

Comparativ cu 1 iulie și 1 august 2020, constatăm continuarea creșterii numărului de alegători din RSA. Atragem atenția că această creștere este una neregulată, care pare a fi chiar neobișnuită în apropierea alegerilor. Dacă în intervalul 1 iulie – 1 august numărul de alegători a crescut cu 430, atunci de la 1 august până la 2 septembrie, un interval de timp comparabil, a crescut de zece ori – diferența fiind de 4008 alegători.

VI. ADMINISTRAȚIA PUBLICĂ

MO Promo-LEX constată curențe în realizarea de către APL a atribuțiilor ce țin de asigurarea unui proces electoral transparent și corect. Potrivit observatorilor, din 103 APL vizitate, doar 42 (41%) au aprobat decizia privind afișajul electoral și doar 40 APL (39%) au aprobat decizia privind oferirea spațiilor destinate întâlnirilor cu alegătorii.

Art. 52, alin. (9) din Codul electoral prevede obligativitatea autorităților administrației publice locale să stabilească și să informeze subiecții interesați, în termen de 3 zile de la începutul perioadei electorale, despre deciziile privind locurile pentru afișajul electoral și lista locațiilor destinate întâlnirilor cu alegătorii.

În urma vizitelor efectuate în 103 UAT de nivelul întâi, cu privire la activitatea APL în contextul alegerilor prezidențiale, observatorii au raportat:

Cu referire la adoptarea deciziei privind asigurarea spațiilor de afișaj. Un număr de 42 de primării (41%) au adoptat decizia privind asigurarea spațiilor de afișaj. Dintre acestea, doar 31 de decizii (74%) au fost afișate la sediul APL. În același timp, în 59 UAT (57%) au fost amenajate locuri pentru afișaj. Dintre acestea, doar în 42 de localități (71%) spațiul este suficient pentru plasarea publicității electorale a concurenților electorali (minimum 1m² per concurent electoral⁵⁴).

Cu referire la adoptarea deciziei privind oferirea spațiilor destinate întâlnirilor cu alegătorii. Cel puțin 40 de primării (39%) au adoptat decizii cu privire la oferirea spațiilor destinate întâlnirilor cu alegătorii. Dintre acestea, doar 30 de decizii (75%) sunt afișate la sediul APL. Din 40 APL care au adoptat decizii, 32 (80%) oferă spațiul destinat întâlnirilor cu alegătorii gratis. De cealaltă parte, 8 APL (20%) au stabilit taxe de la 50 la 500 de lei per oră și, respectiv, de la 200 la 700 de lei per întâlnire.

Cu referire la utilizarea spațiului pentru întâlniri. În patru localități spațiile au fost deja utilizate pentru întâlnirile cu cetățenii. Utilizatorii spațiului au fost PAS (2 – gratuit), PPȘ (1 – 200 de lei), PPPDA (1 – 1500 de lei).

⁵⁴ [Regulamentul](#) privind modalitatea plasării publicității electorale și de promovare politică pe panourile publicitare, aprobat prin Hotărârea CEC nr. 3328 din 28 aprilie 2015.

VII. CONCURENȚII ELECTORALI

În perioada de observare au fost constatate cel puțin 158 de activități desfășurate de GI în scopul colectării semnăturilor. Cele mai multe activități au fost desfășurate de GI Maia Sandu (PAS) – 81 (52%), GI Andrei Năstase (PPPDA) – 21 (13%), GI Octavian Țicu (PUN) – 20 (13%) și GI Renato Usatîi (PN) – 20 (13%).

Observatorii Promo-LEX au raportat cel puțin 5 cazuri ce pot fi calificate drept cadouri cu tentă electorală. Dintre acestea, în două cazuri este vizat PPPDA, în două cazuri – candidatul desemnat Igor Dodon și într-un caz – PSRM. În plus, au fost raportate cel puțin 8 cazuri considerate a fi asumarea meritelor pentru activități efectuate pe bani publici. Dintre acestea, în patru cazuri este vorba de PSRM, iar în celelalte patru – de PPȘ.

Observatorii au constatat, de asemenea, cel puțin două cazuri în care a fost utilizată imaginea persoanelor oficiale străine, cu referire la candidații desemnați Maia Sandu (PAS) și Igor Dodon (CI).

MO Promo-LEX a observat cel puțin 363 de cazuri privind utilizarea de publicitate stradală/promoțională/on-line în perioada de colectare a semnăturilor. Cele mai multe se referă la GI Maia Sandu (PAS) – 200 (55%), GI Octavian Țicu (PUN) – 41 (11%) și GI Renato Usatîi (PN) – 38 (10%).

Cu referire la scrutinul prezidențial din 2020, legislația ce reglementează resursele administrative în context electoral continuă să nu fie precisă și explicită. Rezultatele observării indică asupra riscului de utilizare abuzivă a resurselor administrative de către șeful statului, care este și candidat în alegeri.

7.1. Activități politice cu potențial impact electoral (până la înregistrarea GI)

În baza prevederilor art. 116, alin. (1) din Codul electoral, campania electorală pentru alegerea Președintelui Republicii Moldova începe nu mai devreme de 30 de zile înainte de ziua alegerilor.

În perioada de referință, observatorii Promo-LEX au semnalat cel puțin 125 de activități cu potențial impact electoral, desfășurate până la înregistrarea GI de către partidele politice care au desemnat candidați (a se vedea tabelul nr. 8).

Tabelul nr. 8. Activități cu potențial impact electoral, desfășurate în perioada electorală, până la înregistrarea GI pentru susținerea candidatului desemnat

Nr. crt.	Activități	BE Unirea	PAS	PN	PPPDA	PPȘ	Pro Moldova	PUN	PSRM	⁵⁵ Igor Dodon	Total
1	Distribuire de materiale informative		22	16	4	6			10		58
2	Întruniri cu cetățenii		4		3	9				9	25
3	Campanii social-politice ⁵⁶						3	9			12
4	Activități din ușă în ușă		8			1					9
5	Cadouri	1			4			1	1	2	9

⁵⁵ În cazul lui Igor Dodon, au fost indicate activitățile desfășurate în perioada 9 – 11 septembrie (din momentul desemnării în calitate de candidat și până la înregistrarea GI Igor Dodon (CI)).

⁵⁶ Campanii social-politice: Pro Moldova și campania „Dodon pleacă”; PUN și campania „Ce înseamnă unirea cu România”.

6	Conferințe de presă		1		3					4	
7	Proteste		2							2	
8	Magazine sociale				2					2	
9	Flashmoburi/mitinguri	1								1	
10	Inaugurări								1	1	
11	Sondaje							1		1	
12	Spoturi video		1							1	
Total		2	38	16	14	18	3	10	12	10	125

Astfel, constatăm că cele mai multe activități au fost cele de distribuire a materialelor poligrafice informative (ziare, reviste, pliante etc.) – 47% din totalul activităților, urmate de întrunirile cu cetățenii – 20% din activități.

Cele mai multe activități au fost desfășurate de PAS (31%), PPȘ (15%) și PN (13%). La distribuirea activităților pe regiuni, constatăm că 17% au fost raportate în Chișinău, 15% – în Ungheni, câte 10% – în Strășeni și Anenii Noi.

7.2. Activități desfășurate de GI

Potrivit pct. 22 din Programul calendaristic al CEC⁵⁷, GI înregistrate pot colecta semnături în susținerea candidaților la funcția de Președinte al Republicii Moldova în perioada 1 septembrie – 1 octombrie 2020.

În perioada monitorizată, observatorii Promo-LEX au raportat cel puțin 158 de activități desfășurate de GI înregistrate în scopul colectării semnăturilor în susținerea candidaților desemnați (a se vedea tabelul nr. 9).

Tabelul nr. 9. Activitățile desfășurate de GI înregistrate

Nr. crt.	Activități	GI Dorin Chirtoacă (BE Unirea)	GI Maia Sandu (PAS)	GI Tudor Deliu (PLDM)	GI Renato Usatîi (PN)	GI Andrei Năstase (PPDA)	GI Violeta Ivanov (PPȘ)	GI Andrian Candu (Pro Moldova)	GI Octavian Țicu (PUN)	GI Igor Dodon (CI)	GI Alexandr Kalinin (CI)	Total
1	Colectarea semnăturilor		57	3	18	15	3	1	10	2	1	110
2	Distribuie de materiale informative		10		2		1		5	1		19
3	Întruniri cu cetățenii		10			3			2			15
4	Activități din ușă în ușă		2						3			5
5	Conferințe de presă	1	1			3						5
6	Magazine sociale						2					2
7	Flashmoburi/mitinguri		1									1
8	Inaugurări									1		1
Total		1	81	3	20	21	6	1	20	4		158

* Toate activitățile din tabel au fost desfășurate în contextul colectării semnăturilor în listele de subscripție.

⁵⁷ [Programul calendaristic](#) pentru realizarea acțiunilor de organizare și desfășurare a alegerilor pentru funcția de Președinte al Republicii Moldova din 1 noiembrie 2020, pct. 22.

Cele mai multe activități au fost desfășurate de GI Maia Sandu (PAS) – 52%, GI Andrei Năstase (PPPDA) – 13%, GI Octavian Țicu (PUN) – 13% și GI Tudor Deliu (PLDM) – 13%. La distribuirea activităților pe regiuni, constatăm că 28% au fost raportate în Chișinău, 7% – în Florești, 6% – în Cahul.

Totuși, constatăm că în cazul a cel puțin doi dintre candidații independenți se desfășoară activități cu suportul anumitor partide politice. Astfel, în cazul GI Alexandr Kalinin (CI), în procesul de colectare a semnăturilor, a fost observată distribuția pliantelor candidatului pe care este imprimat simbolul PRM, partid al cărui președinte este.

În cel de-al doilea caz, GI Igor Dodon (CI), în cadrul unei conferințe organizate live⁵⁸, candidatul a explicat de ce nu a fost posibilă desemnarea acestuia de PSRM, menționând că „*decizia legală a fost să merg în calitate de candidat independent, cu suportul PSRM*”. În plus, constatăm că cel puțin 5 deputați din fracțiunea PSRM din Parlament sunt membri ai GI Igor Dodon (CI)⁵⁹. Concomitent, a fost raportat cel puțin un caz în care, la 13 septembrie 2020 (2 zile după înregistrarea GI Igor Dodon (CI)), PSRM, care nu are desemnat un concurent electoral, a distribuit materiale informative pentru promovarea candidatului desemnat Igor Dodon (CI).

7.3. Activități ce pot fi calificate drept utilizare a resurselor administrative în scop electoral

Standarde internaționale în domeniu. MO Promo-LEX reiterează că legislația în domeniul utilizării resurselor administrative în perioada electorală rămâne a fi insuficientă, din care cauză în rapoartele de observare facem referință, în special, la standardele internaționale în domeniu, care prevăd că „utilizarea resurselor administrative în scopuri partizane de către partidele de la guvernare și candidații lor, cum ar fi utilizarea funcțiilor și a echipamentelor guvernamentale” ar trebui să fie interzisă.

OSCE/ODIHR definește „abuzul de resursele statului (administrative)” drept „avantaje necuvenite obținute de anumite partide sau candidați, prin utilizarea funcțiilor lor oficiale sau a legăturilor cu instituțiile guvernamentale pentru a influența rezultatul alegerilor”⁶⁰.

De asemenea, Codul bunelor practici în materie electorală⁶¹ prevede că egalitatea șanselor trebuie să fie asigurată în mod echitabil partidelor și candidaților. Aceasta impune o atitudine neutră din partea autorităților statului, în special în ceea ce privește campania electorală; reflectarea alegerilor de către mijloacele de informare în masă, în special de media publică; susținerea materială a partidelor și campaniilor electorale de către stat.

Concomitent, potrivit Liniilor directoare comune ale Comisiei de la Veneția privind prevenirea și combaterea utilizării abuzive a resurselor administrative în perioada proceselor electorale⁶², cadrul legal ar trebui să asigure neutralitatea funcției publice prin interzicerea funcționarilor publici de a

⁵⁸ „[Președintele răspunde](#)”: episodul din 11 septembrie 2020, de la minutul 43.

⁵⁹ [Hotărârea](#) CEC nr. 4192 din 11 septembrie 2020 cu privire la cererea de înregistrare a grupului de inițiativă pentru susținerea candidatului la funcția de Președinte al Republicii Moldova, domnul Igor Dodon: Vlad Batrîncea, Petru Burduja, Adrian Lebedinschi, Vasile Bolea, Radu Mudreac.

⁶⁰ OSCE/ODIHR [Handbook](#) for the Observation of Campaign Finance.

⁶¹ [Codul](#) bunelor practici în materie electorală, adoptat de Comisia Europeană pentru Democrație prin Drept la cea de-a 52-a sesiune plenară din 18-19 octombrie 2002.

⁶² [Liniile directoare](#) comune ale Comisiei de la Veneția privind prevenirea și combaterea utilizării abuzive a resurselor administrative în perioada proceselor electorale, p. 7.

desfășura activități de campanie în calitatea lor oficială, fie fiind ei înșiși candidați, fie când îi susțin pe candidați.

Potrivit standardelor internaționale, cadrul legal ar trebui să ofere mecanisme eficiente pentru interzicerea autorităților publice de a profita în mod nedrept de pozițiile lor, organizând evenimente publice oficiale în scopuri de campanie electorală, inclusiv evenimente caritabile sau evenimente care favorizează sau defavorizează orice partid politic sau candidat. Mai exact, se face referire la evenimente care implică utilizarea unor fonduri din bugetul de stat sau local, precum și a resurselor instituționale (personal, vehicule, infrastructură, telefoane, computere etc.). Acest lucru nu exclude dreptul candidaților actuali de a candida la alegeri și de a desfășura campania electorală în afara orelor de lucru și fără utilizarea resurselor administrative.

Asigurarea șanselor egale în condițiile participării în calitate de candidat a Președintelui Republicii Moldova. La 9 septembrie 2020, Președintele Republicii Moldova a fost desemnat drept candidat independent la funcția de Președinte al Republicii Moldova. Ulterior, la 11 septembrie 2020, în cadrul conferinței „Președintele răspunde”, acesta a declarat că decizia privind participarea la cursa electorală a fost luată cu câteva luni mai devreme de desemnare⁶³.

Anterior, la 26 august 2020, Igor Dodon a prezentat raportul de activitate pentru cei 4 ani de mandat⁶⁴. Imediat după publicarea raportului, pe adresa a cel puțin 40 APL de nivelul I (raportate de observatorii Promo-LEX) a fost expediat un set format din 3 publicații: *Igor Dodon, Președintele Republicii Moldova* (Almanah politic, ediție specială), *Darea de seamă în fața poporului a președintelui Republicii Moldova* (variantea prescurtată a raportului) – în română și rusă. Setul a fost expediat de Aparatul Președintelui Republicii Moldova, cu mențiunea *corespondență guvernamentală*.

Concomitent, *Darea de seamă în fața poporului a președintelui Republicii Moldova* a fost tipărită și sub formă de ziar de GI Igor Dodon (CI) și distribuită publicului larg în procesul de colectare a semnăturilor.

7.4. Cazuri ce pot fi calificate drept asumarea meritelor pentru activități efectuate pe bani publici

În perioada monitorizată, au fost raportate cel puțin 8 cazuri în care lucrările realizate pe bani publici sau de către APL au fost promovate ca fiind realizate la inițiativa sau datorită partidelor politice/candidaților desemnați, după cum urmează:

- 4 cazuri în care PSRM a promovat implementarea programului „Drumuri bune pentru toți” ca datorită inițiativei lui Igor Dodon (CI). Sub acest aspect, au fost raportate două mesaje publicate pe rețelele de socializare (Vladimir Mizdrenco, deputat PSRM, și Oleg Cuciuc, activist PSRM) și, respectiv, două activități de distribuire a materialelor informaționale (pliante cu următorul text: *Datorită inițiativei lui Igor Dodon – programul „Drumuri bune pentru toți”, în raionul X, până la finele anului 2020, vor fi construite și reabilitate drumurile în următoarele localități...,* urmat de lista localităților);
- 4 cazuri în care PPS a promovat drept inițiativă a PPȘ proiectele APL de iluminare stradală (or. Taraclia, s. Fiodărăuca, Orhei, s. Trifănești, Florești) și de amenajare a terenurilor de joacă pentru copii (s. Stolniceni, Edineț).

⁶³ „Președintele răspunde”: episodul din 11 septembrie 2020.

⁶⁴ [Comunicatul](http://www.presedinte.md) de pe www.presedinte.md: Igor Dodon a prezentat raportul de activitate în perioada de mandat.

7.5. Activități ce pot fi calificate drept oferire de cadouri cu impact electoral

Observatorii Promo-LEX au raportat cel puțin 5 cazuri ce pot fi calificate drept oferire de cadouri în perioada electorală (din 25 august 2020) de către partidele/candidații care au anunțat public despre participarea la cursa electorală prezidențială (a se vedea tabelul nr. 10). Astfel, în două cazuri este vizat PPPDA, în două cazuri – candidatul desemnat Igor Dodon și într-un caz – PSRM.

Tabelul nr. 10. Activitățile calificate drept oferire de cadouri cu tentă electorală

<i>Partid/candidat desemnat</i>	<i>Nr. crt.</i>	<i>Descrierea activității</i>
PSRM	1	La 28 august 2020, deputatul PSRM Vladimir Mizdrenco, împreună cu alți reprezentanți ai partidului, a transmis preotului Tudor Bazatin, paroh al bisericii „Adormirea Maicii Domnului”, Diploma de onoare din partea Președintelui Republicii Moldova, în semn de apreciere și recunoștință pentru munca cu dăruire de sine și Icoana Sfântului Gheorghe (s. Pepeni, Sângerei).
Igor Dodon	1	La 10 septembrie 2020, a doua zi de la momentul desemnării în calitate de concurent electoral, în cadrul unei vizite în teritoriu, în urma lansării unei campanii de colectare de fonduri, președintele în exercițiu a oferit unei familii cu mulți copii, care a avut de suferit în urma incendiului, mai multe daruri: electrocasnice, mobilier, un notebook, rechizite școlare, obiecte de primă necesitate (or. Drochia).
	2	La 10 septembrie 2020, a doua zi de la momentul desemnării în calitate de concurent electoral, în cadrul unei vizite în teritoriu, în urma lansării unei campanii de colectare de fonduri, președintele în exercițiu a oferit în dar unei familii cu mulți copii, care a avut de suferit în urma incendiului, o mașină de spălat, două canapele, rechizite școlare (s. Mărinești, com. Sângerei Noi, Sângerei).
PPPDA	1	La 25 august 2020, în numele echipei PPPDA din Anenii Noi, au fost oferite în dar rucsacuri și rechizite școlare pentru 6 copii (s. Cobușca Nouă, Anenii Noi).
	2	Președintele organizației de tineret a PPPDA din Anenii Noi, la 30 august 2020, în numele echipei PPPDA din Anenii Noi, a oferit în dar rucsacuri și rechizite școlare pentru 6 copii (s. Șerpeni, Anenii Noi).

7.6. Activități ce pot fi calificate drept promovare cu utilizarea imaginii unor persoane oficiale străine

Potrivit art. 52, alin. (8) din Codul electoral, nu pot fi utilizate în scop de publicitate electorală imagini ce reprezintă/în care apar persoane oficiale străine.

Contrar celor expuse, observatorii Promo-LEX au raportat cel puțin două cazuri în care a fost utilizată imaginea persoanelor oficiale străine. Dintre acestea, într-un caz este vizat candidatul desemnat Maia Sandu (PAS) și într-un caz – candidatul desemnat Igor Dodon (CI).

Cazul candidatului desemnat Maia Sandu (PAS): la 31 august 2020, pe rețelele de socializare a fost publicat mesajul lui Donald Tusk, președintele Partidului Popular European, de susținere a candidaturii acesteia la funcția de Președinte. Maia Sandu a distribuit mesajul respectiv pe rețelele de socializare, cu exprimarea recunoștinței pentru susținerea acordată.

Cazul candidatului desemnat Igor Dodon (CI): în ziarul „Darea de seamă în fața poporului a Președintelui Republicii Moldova” au fost publicate imagini ale candidatului desemnat alături de

președinții altor trei state (Vladimir Putin – Federația Rusă, Emmanuel Macron – Franța și Recep Tayyip Erdoğan – Turcia). De asemenea, au fost publicate imagini cu Antonio Guterres – secretar general al ONU și Donald Tusk – ex-președinte al Consiliului European. Menționăm că ziarul respectiv este distribuit pe larg atât de candidatul desemnat în campania de colectare a semnăturilor, cât și de PSRM.

7.7. Publicitatea stradală/promoțională/on-line cu impact electoral (până la înregistrarea GI)

Observatorii Promo-LEX au constatat cel puțin 154 de cazuri de utilizare a publicității în contextul desfășurării activităților raportate ca fiind cu impact electoral (până la înregistrarea GI). Astfel, cele mai multe cazuri au fost raportate în privința PAS (37%), PUN (22%) și PN (15%). Cele mai frecvente au fost materialele poligrafice (ziarele, pliantele, afișele) – 64%, urmate de materialele de vizibilitate (veste, genți etc.) – 25%.

Tabelul nr. 11. Date privind utilizarea publicității

<i>Nr. crt.</i>	<i>Publicitate</i>	<i>PAS</i>	<i>PN</i>	<i>PPPPDA</i>	<i>PPȘ</i>	<i>Pro Moldova</i>	<i>PUN</i>	<i>PSRM</i>	<i>Igor Dodon</i>	<i>Total</i>
1	Ziare, reviste, broșuri	11	16		7	1	13	2		50
2	Pliante, afișe, flyere, calendare	28		4	1	2	9	5		49
3	Veste, șorturi, genți	10	7	4	2	3	12	1		39
4	Bannere	5		1		1				7
5	Spoturi video	3		2					1	6
6	Publicitate sponsorizată								2	2
7	Bannere on-line								1	1
Total		57	23	11	10	7	34	8	4	154

7.8. Publicitatea stradală/promoțională/on-line în perioada colectării semnăturilor

În perioada monitorizată de colectare a semnăturilor de către GI, observatorii au raportat cel puțin 363 de cazuri în care a fost utilizată publicitatea cu tentă electorală. Cele mai multe au fost utilizate de GI Maia Sandu (PAS) – 55%, GI Octavian Țicu (PUN) – 11% și GI Renato Usatîi (PN) – 10%.

Tabelul nr. 12. Date privind utilizarea publicității

<i>Nr. crt.</i>	<i>Publicitate</i>	<i>GI Maia Sandu (PAS)</i>	<i>GI Renato Usatii (PN)</i>	<i>GI Andrei Năstase (PPDDA)</i>	<i>GI Violeta Ivanov (PPȘ)</i>	<i>GI Tudor Deliu (PLDM)</i>	<i>GI Andrian Candu (Pro Moldova)</i>	<i>GI Octavian Țicu (PUN)</i>	<i>GI Igor Dodon (CI)</i>	<i>Total</i>
1	Corturi	56	18	9			1	7	5	96
2	Veste, șorturi, genți	63	7	5	1		1	9	3	89
3	Pliante, afișe, flyere, calendare	63	1	6				8	2	80
4	Billboarduri	1		4	32					37
5	Ziare, reviste, broșuri	1	7	1	1	1		14		25
6	Bannere	7		4	2		1	3		17
7	Publicitate sponsorizată	6								6
8	Spoturi video	2	2	1						5
9	Bannere on-line		3						2	5
10	Publicitate scrisă/on-line	1			1				1	3
	Total	200	38	30	37	1	3	41	13	363

VIII. FINANȚAREA CAMPANIEI ELECTORALE

Potrivit datelor publicate pe pagina oficială a CEC, până la data de 15 septembrie 2020, din 13 GI înregistrate, 5 au depus rapoarte săptămânale: GI Renato Usatii (PN), GI Andrei Năstase (PPPDA), GI Maia Sandu (PAS), GI Violeta Ivanov (PPȘ) și GI Octavian Țicu (PUN). Ultimele două au depus rapoarte cu „0” venituri și cheltuieli; două grupuri – GI Andrian Candu (PRO-MOLDOVA) și GI Dorin Chirtoacă (BE UNIREA) – au depus câte un demers în care se declară că nu vor deschide cont bancar și că nu vor efectua cheltuieli.

Conform rapoartelor prezentate la CEC, volumul veniturilor și cheltuielilor declarate de către GI înregistrate, pentru perioada 2 – 11 septembrie 2020, este de 1 341 255 de lei. MO Promo-LEX constată că principala sursă de finanțare a acestora au fost donațiile în mărfuri și servicii (75%), după care donațiile de pe contul partidului în contul destinat GI (17%) și donațiile din partea persoanelor fizice (8%). MO Promo-LEX salută reflectarea donațiilor materiale în rapoartele GI, însă atenționează asupra necesității includerii valorilor financiare și în rulajul mijloacelor la balanța raportului.

Potrivit estimărilor MO Promo-LEX, niciun GI nu a raportat cheltuieli pentru activitatea colectorilor de semnături. Mai mult, 9 GI au omis reflectarea completă a cheltuielilor efectuate în perioada 2 – 11 septembrie 2020, pentru recompensele (diurna) colectorilor de semnături, pentru transportul de persoane și pentru publicitate. Acestea sunt GI Andrei Năstase (PPPDA), GI Igor Dodon (CI), GI Octavian Țicu (PUN), GI Renato Usatii (PN), GI Violeta Ivanov (PPȘ), GI Andrian Candu (PRO MOLDOVA), GI Tudor Deliu (PLDM), GI Dorin Chirtoacă (BE UNIREA), GI Maia Sandu (PAS). Suma totală estimată ca neraportată este de cel puțin 735 021 de lei.

8.1. Cadrul normativ

Regulamentul cu privire la finanțarea grupurilor de inițiativă. La data de 3 septembrie 2020, CEC a aprobat un nou Regulament⁶⁵ cu privire la finanțarea grupurilor de inițiativă pentru colectarea semnăturilor în susținerea unui candidat la funcție electivă sau în vederea inițierii referendumului. Promo-LEX consideră că aprobarea noului Regulament, care este ajustat la legislația electorală existentă, a fost necesară, însă realizată cu întârziere.

Plafonul general al mijloacelor ce pot fi virate în conturile „Destinat grupului de inițiativă” și „Fond electoral”. Pentru grupurile de inițiativă CEC a stabilit limita de acumulare a veniturilor în mărime de aprox. 1 mil. de lei⁶⁶, iar pentru concurenții electorali, în mărime de 18, 93 mil. de lei⁶⁷. MO Promo-LEX constată respectarea Programului calendaristic în privința aprobării plafoanelor veniturilor și corespunderea acestora formulelor de calcul din legislația în vigoare.

⁶⁵ [Regulamentul](#) aprobat prin Hotărârea Comisiei Electorale Centrale nr. 4176 din 3 septembrie 2020.

⁶⁶ [Hotărârea CEC nr. 4152](#) cu privire la stabilirea plafonului general al mijloacelor financiare ce pot fi transferate pe contul „Destinat grupului de inițiativă”. Astfel, la data de 1 septembrie 2020, CEC a stabilit plafonul general al mijloacelor financiare ce pot fi transferate pe contul bancar „Destinat grupului de inițiativă” constituit pentru colectarea semnăturilor pentru susținerea candidatului la funcția de Președinte al Republicii Moldova în cadrul alegerilor prezidențiale din 1 noiembrie 2020 în mărime de aprox. 1 mil. de lei.

⁶⁷ [Hotărârea CEC nr. 4153](#) cu privire la stabilirea plafonului general al mijloacelor financiare ce pot fi transferate pe contul „Fond electoral” al concurentului electoral în cadrul alegerilor prezidențiale din 1 noiembrie 2020. Astfel, la data de 1 septembrie 2020, CEC a stabilit plafonul general al mijloacelor financiare ce pot fi transferate pe contul bancar „Fond electoral” al concurentului electoral în cadrul alegerilor prezidențiale din 1 noiembrie 2020 în mărime de 18, 93 mil. de lei.

Creditul fără dobândă acordat concurenților electorali. CEC a stabilit cuantumul creditului fără dobândă acordat concurenților electorali în mărime de 50 000 de lei⁶⁸. Totodată, CEC a stabilit că Ministerul Finanțelor va elabora și va aproba până la începutul campaniei electorale Regulamentul privind modul de acordare a creditelor fără dobândă concurenților electorali în vederea desfășurării campaniei electorale pentru alegerile prezidențiale din 1 noiembrie 2020.

8.2. Deschiderea conturilor bancare și desemnarea trezorerierilor

Potrivit datelor publicate pe pagina oficială a CEC, MO Promo-LEX constată că până la 15 septembrie 2020, din cele 13 GI înregistrate, 9 au confirmat trezorerii la CEC (GI Renato Usatîi (PN), GI Andrei Năstase (PPPDA), GI Maia Sandu (PAS), GI Octavian Țicu (PUN), GI Igor Dodon (CI), GI Violeta Ivanov (PPȘ), GI Ion Costăș (CI), GI Constantin Oboroc (CI), GI Alexandr Kalinin (CI)). Doar 2 GI (Renato Usatîi (PN), Maia Sandu (PAS)) au deschis cont „Destinat grupului de inițiativă” și doar un grup (GI Renato Usatîi (PN)) s-a conformat prevederii legale de a depune raportul financiar incipient, la trei zile după deschiderea contului „Fond electoral”, așa cum prevede art. 43, alin. (1) din Codul electoral.

8.3. Raportarea financiară a grupurilor de inițiativă la Comisia Electorală Centrală

Potrivit datelor publicate pe pagina oficială a CEC, în intervalul 2 – 15 septembrie 2020, 5 GI au depus rapoarte săptămânale: GI Renato Usatîi (PN), GI Andrei Năstase (PPPDA), GI Maia Sandu (PAS), GI Violeta Ivanov (PPȘ), GI Octavian Țicu (PUN). Iar două grupuri de inițiativă – GI Andrian Candu (PRO MOLDOVA) și GI Dorin Chirtoacă (BE UNIREA) – au depus câte un demers în care se declară că nu vor deschide cont bancar și că nu vor efectua cheltuieli. GI Violeta Ivanov (PPȘ), GI Octavian Țicu (PUN) au depus rapoarte cu „0” venituri și cheltuieli.

MO Promo-LEX a constatat că la data de 3 septembrie 2020, GI Andrei Năstase (PPPDA) a depus la CEC un demers⁶⁹ precum că nu va deschide cont bancar și nu va efectua cheltuieli pentru colectarea semnăturilor. Cu toate acestea, la 4 și 10 septembrie⁷⁰ acesta a depus rapoarte financiare cu informații privind donațiile în mărfuri oferite de către membrii de partid.

MO Promo-LEX a constatat completarea eronată a raportului din partea GI Renato Usatîi (PN)⁷¹, în situația în care sumele indicate în raport nu reflectă situația reală. De exemplu, totalul veniturilor – 111 412,50 lei este mai mic decât totalul mijloacelor bănești primite din donațiile persoanelor fizice din țară – 463 668 de lei, or, aceasta este o situație de intangibilitate⁷².

⁶⁸ [Hotărârea CEC nr. 4154](#) cu privire la stabilirea cuantumulului creditului fără dobândă acordat concurenților electorali la alegerile pentru funcția de Președinte al Republicii Moldova din 1 noiembrie 2020. Potrivit art. 40, alin. (3) din Codul electoral, creditele primite de la stat se sting complet sau parțial de către stat, în funcție de numărul total de voturi acumulate, cu condiția că concurentul a obținut peste 3% din voturile exprimate.

⁶⁹ [Demersul](#) GI Andrei Năstase (PPPDA) privind nedeschiderea contului bancar și neefectuarea cheltuielilor în perioada colectării semnăturilor.

⁷⁰ [Demersul](#) GI Andrei Năstase (PPPDA) privind elucidarea donațiilor în mărfuri.

⁷¹ [Raportul GI Renato Usatîi \(PN\)](#).

⁷² *Intangibilitatea* presupune că totalul bilanțului la începutul perioadei de gestiune curente trebuie să corespundă cu totalul bilanțului la sfârșitul perioadei de gestiune precedente.

8.4. Veniturile și cheltuielile grupurilor de inițiativă reflectate în rapoartele privind finanțarea acestora

8.4.1. Veniturile și cheltuielile

Conform rapoartelor prezentate la CEC, volumul veniturilor și cheltuielilor declarate de către 3 GI înregistrate, pentru perioada 2 – 11 septembrie 2020, este de 1 341 255 de lei. În acest quantum au fost incluse și donațiile în mărfuri, obiecte, lucrări sau servicii – estimate de către GI și reflectate în anexa raportului „Donații în mărfuri”. MO Promo-LEX constată în premieră valori atât de înalte pentru venituri obținute din donații materiale și că această sursă de venit a GI devine principala sursă de finanțare a GI.

Astfel, GI Renato Usatîi (PN) a raportat venituri și cheltuieli de 111 412,50 lei și donații în mărfuri și servicii de 13 435 de lei; GI Maia Sandu (PAS) – venituri de 233 800 de lei, cheltuieli de 233 084,50 lei și donații în mărfuri și servicii de 53 847 de lei; GI Andrei Năstase (PPPDA), GI Violeta Ivanov (PPȘ) și GI Octavian Țicu (PUN) au raportat doar venituri și cheltuieli din donații materiale estimate la 1 003 742 de lei (graficul nr. 3, Veniturile GI).

6.3.2. Sursele de finanțare

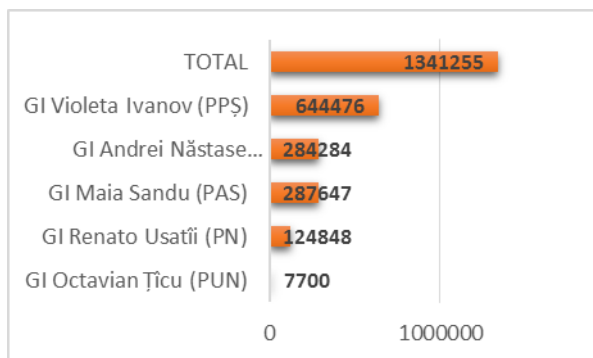
MO Promo-LEX constată că principala sursă de finanțare a GI în perioada 2 – 11 septembrie au fost donațiile în mărfuri și servicii (75%), au urmat donațiile de pe contul partidului în contul destinat GI (17%) și donațiile din partea persoanelor fizice (8%). Astfel, până la data de 11 septembrie 2020, grupurile de inițiativă au raportat:

- donații financiare a 25 de persoane fizice în sumă de 111 413 lei pentru GI Renato Usatîi (PN);
- transferul mijloacelor proprii de pe contul curent al unei formațiuni politice (PAS) pentru GI Maia Sandu în sumă totală de 233 800 de lei;
- donații materiale în sumă totală de 1 003 742 de lei, pentru trei GI⁷³ (Andrei Năstase (PPPDA), Maia Sandu (PAS), Renato Usatîi (PN), Violeta Ivanov (PPȘ), Octavian Țicu (PUN)) (graficul nr. 4, Sursele de finanțare).

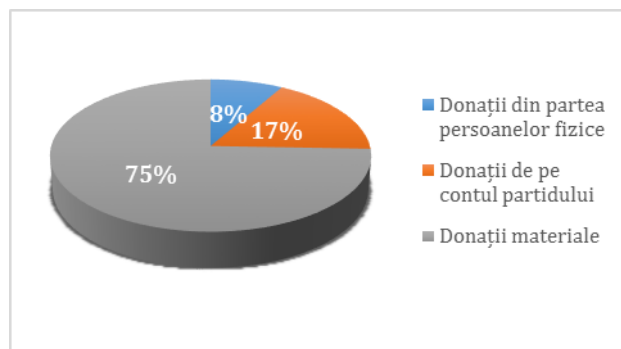
Graficul nr. 3

Veniturile grupurilor de inițiativă

din perioada 2 – 11 septembrie 2020, lei

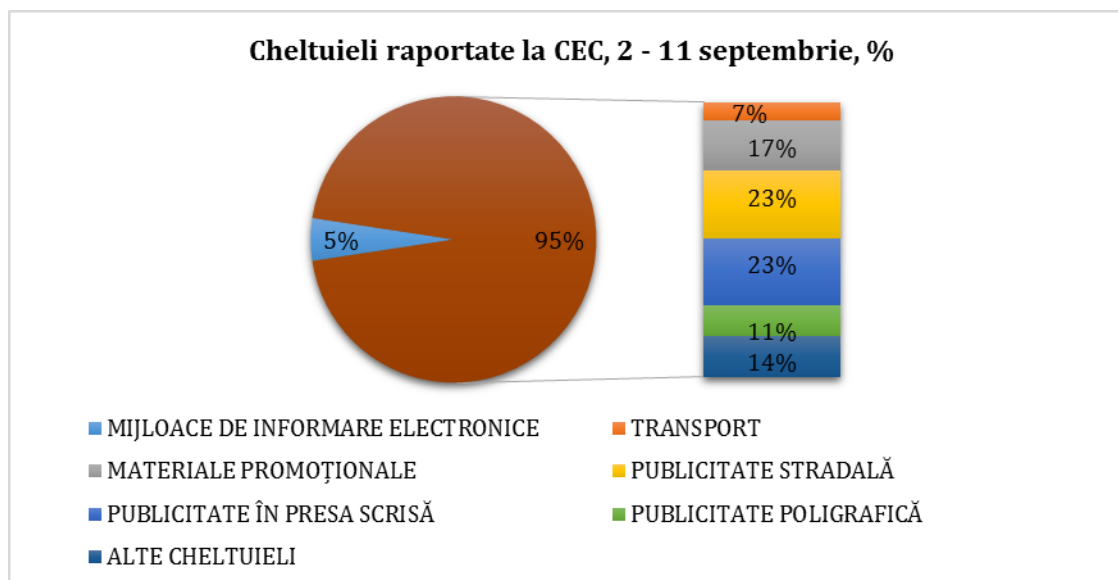
Graficul nr. 4. Sursele de finanțare ale GI, %

⁷³ Donațiile materiale nu sunt incluse la balanța raportului financiar, la compartimentele rulajele mijloacelor financiare.

La capitolul cheltuieli declarate la CEC, pentru perioada 2 – 11 septembrie, ponderea cea mai mare a cheltuielilor a fost pentru publicitate în presa scrisă (PPŞ – 23%) și publicitate stradală (GI Maia Sandu (PAS), GI Andrei Năstase (PPPDA), GI Octavian Țicu (PUN) – 23%); cheltuielile pentru materiale promoționale au constituit 17% din partea GI Maia Sandu (PAS), GI Andrei Năstase (PPPDA); cheltuielile pentru publicitate poligrafică – 11% (GI Violeta Ivanov (PPŞ)), cheltuielile pentru transport – 7% (GI Renato Usatîi (PN), GI Maia Sandu (PAS)), cheltuielile pentru mijloacele de informare electronice/internet – 5% (GI Renato Usatîi (PN), GI Maia Sandu (PAS)) și alte cheltuieli – 14% (GI Violeta Ivanov (PPŞ), GI Octavian Țicu (PUN), GI Maia Sandu (PAS)). (Graficul nr. 5. Cheltuielile GI declarate la CEC)

Graficul nr. 5. Cheltuielile GI declarate la CEC în perioada 2 – 11 septembrie 2020, %

Date obținute în baza rapoartelor depuse la CEC

8.5. Cheltuielile grupurilor de inițiativă constatate de observatorii Promo-LEX și nereflectate în rapoartele financiare

a) Cheltuieli de publicitate⁷⁴

În vederea estimării cheltuielilor pentru materiale promoționale, drept bază de calcul a fost luat fiecare tip de material promoțional raportat de monitorii Promo-LEX înmulțit la prețurile minime identificate pe piață. Conform verificărilor, prețul minim lunar estimativ al unui poster A3, hârtie lucioasă, constituie 3,0 lei pentru un tiraj de 50 000 de exemplare; un calendar A3, hârtie lucioasă color – 3,5 lei pentru același tiraj; un poster A4, hârtie mată – 1 leu pentru un tiraj de 50 000 de exemplare; costul unui ziar A3 – 3,5 lei pentru un tiraj de 50 000 de exemplare, 1,5 lei pentru un tiraj de 200 000 de exemplare; costul unui pliant 21 × 20 cm² – 3 lei; un pliant 15 × 20 cm² la un tiraj de 300 000 de exemplare – 1,5 lei; un pliant 10 × 12 cm² la un tiraj de 50 000 de exemplare – 3 lei; o felicitare cartonată cu dimensiunile 21 x 10 cm², tiraj 700 000 de exemplare – 3 lei; un magnet cu mesaj și logo – 7 lei.

a. 1) Mijloace de informare electronice

cuprinde cheltuielile legate de plasarea publicității pe paginile web, pe rețelele de socializare ale politicianilor, instituțiilor publice, partidelor politice și membrilor de partid, ale concurenților electorali etc.

În perioada de referință (2 – 11 septembrie 2020), în privința GI Renato Usatîi (PN), observatorii MO Promo-LEX au raportat publicitate sponsorizată pentru acest GI pe cel puțin o pagină publică de pe rețeaua de socializare Facebook (FB) cu cel puțin 90 de postări sponsorizate⁷⁵. În privința GI Maia

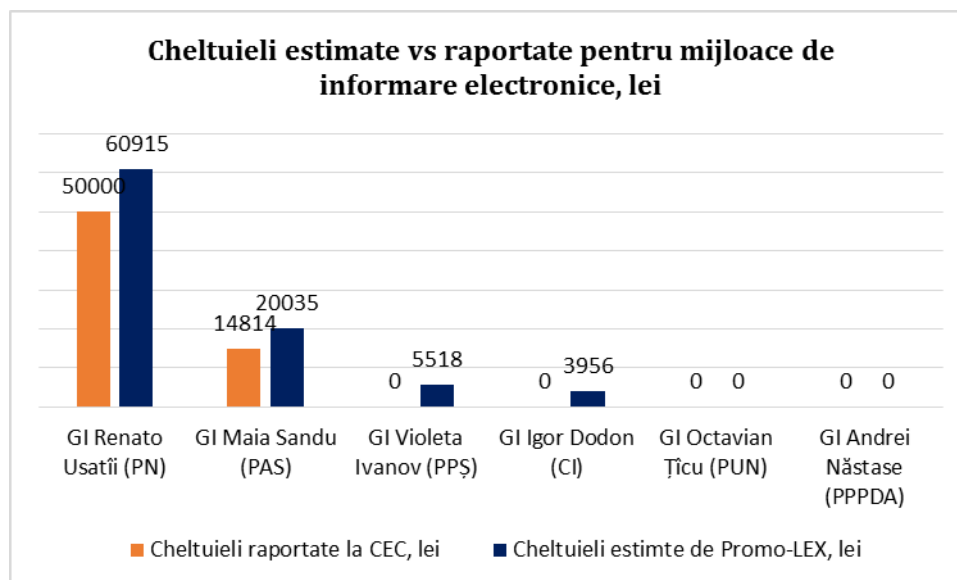
⁷⁴ MO Promo-LEX nu monitorizează publicitatea TV.

⁷⁵ Publicitate sponsorizată pe o pagină publică pentru GI Renato Usatîi (PN), [Усатый Ренато-Renato Usatii](#).

Sandu (PAS), observatorii MO Promo-LEX au raportat cel puțin 30 de postări sponsorizate pentru acest GI, de pe cel puțin 4 pagini publice de pe rețeaua de socializare FB⁷⁶.

În privința GI Violeta Ivanov (PPȘ), observatorii au raportat cel puțin 10 pagini publice cu 15 postări sponsorizate pentru acest GI pe FB⁷⁷. În privința GI Igor Dodon (CI), observatorii MO Promo-LEX au raportat cel puțin 7 postări sponsorizate pentru acest GI pe rețeaua *Odnoklassniki*. MO Promo-LEX a estimat un cuantum de cel puțin 25 610 lei drept cheltuieli neraportate în perioada de referință, din partea a 4 GI: GI Renato Usatii (PN) – 10 915 lei, GI Maia Sandu (PAS) – 5 221 de lei, GI Violeta Ivanov (PPȘ) – 5 518 lei, GI Igor Dodon (CI) – 3 956 de lei.

Graficul nr. 6

a 2) Presa scrisă

cuprinde cheltuielile legate de plasarea publicității pe paginile ziarelor, revistelor.

În perioada de referință, observatorii au raportat un număr neînsemnat de articole, aceste observații vor fi cumulate pentru raportul final.

a 3) Cheltuieli pentru materiale promoționale și poligrafice

cuprinde cheltuielile legate de conceptualizarea publicității, ce includ lucrări preparatorii, de machetare, design, traducere ș.a., precum și lucrări de producere a publicității promoționale și poligrafice – confecționarea și tipărirea materialelor volante, confecționarea publicității poligrafice sub formă de afișe, postere, fluturași, calendare ș.a.

În perioada de referință, în privința GI Igor Dodon (CI), observatorii MO Promo-LEX au raportat publicitate poligrafică sub formă de ziare achitate din contul „Destinat GI”⁷⁸ și ziare neachitate din acest cont⁷⁹, pliante⁸⁰ și flyere fără date tipografice. În privința GI Andrei Năstase (PPPDA), au fost observate flyere A4⁸¹, afișe A3 și pliante fără date tipografice – toate neachitate din contul „Destinat GI”. În privința GI Maia Sandu (PAS), observatorii MO Promo-LEX au raportat afișe A4 și pliante

⁷⁶ Publicitate sponsorizată pe 4 pagini publice pentru GI Maia Sandu (PAS): [Maia Sandu](#), [PAS](#), [Партия Действие и Солидарность](#), [Mihai Popșoi](#).

⁷⁷ Publicitate sponsorizată pe 10 pagini publice pentru GI Violeta Ivanov (PPȘ): [Violeta Ivanov](#), [Ilan Sor](#), [Partidul Sor](#), OT Taraclia PPȘ, OT Drochia PPȘ, OT Briceni PPȘ, OT Edineț PPȘ, OT Telenești PPȘ, OT Dondușeni PPȘ, OT Cantemir PPȘ, OT Glodeni PPȘ.

⁷⁸ Ziarul „Igor Dodon, președintele responsabil”, 8 file color, format A3, achitat din fondul grupului de inițiativă, conform facturii nr. 35 din 11.09.2020, tipar „Edit Tipar Grup” SRL, com. 867 din 11.09.2020, tiraj 65000 ex. (ru); com. 866 din 11.09.2020, tiraj 55000 ex. (ro).

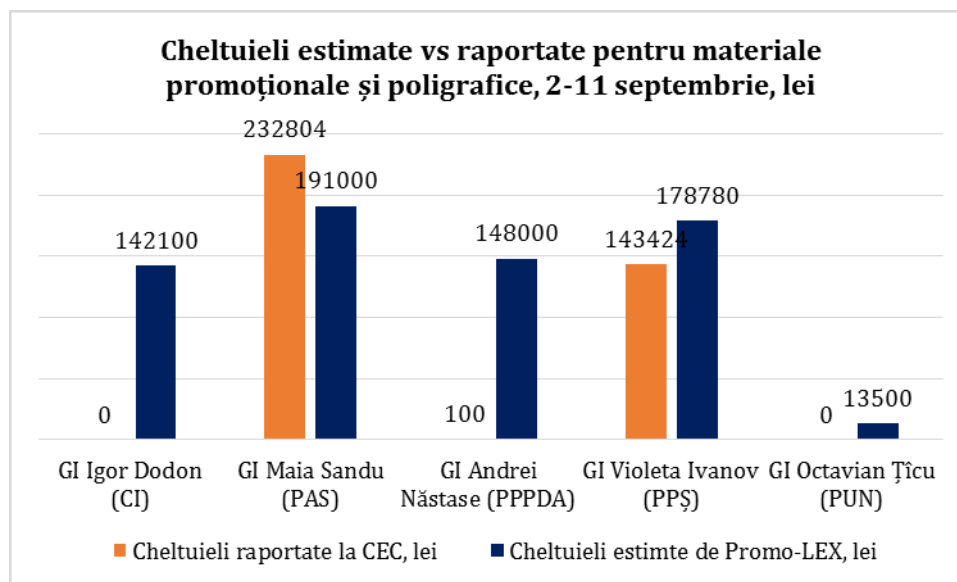
⁷⁹ Ziare de 8 file tipărite la Tipografia „Edit Tipar Grup” SRL, comanda nr. 728, tir. 33000 ex., ziare de partid – com. nr. 814, Tipografia „Edit Tipar Grup” S.R.L., mun. Chișinău, str. Feredeului, 4, tiraj 45000 ex.

⁸⁰ Tipografia „Arva Color” SRL, com. nr. 2369, tiraj: 1000 ex.

⁸¹ Pliante tipărite la „Aviprint Prim”, tiraj 100 000 ex. (l. română).

achitate din contul „Destinat GI”⁸². În privința GI Violeta Ivanov (PPȘ), observatorii MO Promo-LEX au raportat ziare de partid⁸³. În privința GI Octavian Țicu (PUN) și GI Renato Usatîi (PN) observatorii MO Promo-LEX au raportat materiale poligrafice (ziare) tipărite înainte de începerea perioadei electorale. În ceea ce ține de materialele promoționale, observatorii MO Promo-LEX au raportat tricouri, chipiuri, veste, stegulețe pentru colecții GI – Octavian Țicu (PUN) și Maia Sandu (PAS) – toate cu mesaje de susținere a candidaților. Cheltuielile totale estimate ca fiind neraportate se ridică la cel puțin 338 856 de lei: GI Igor Dodon (CI) – 142 100 de lei, GI Andrei Năstase (PPPDA) – 147 900 de lei, GI Violeta Ivanov (PPȘ) – 35 356 de lei, GI Octavian Țicu (PUN) – 13 500 de lei (graficul nr. 7).

Graficul nr. 7

a 4) Publicitate stradală și mobilă

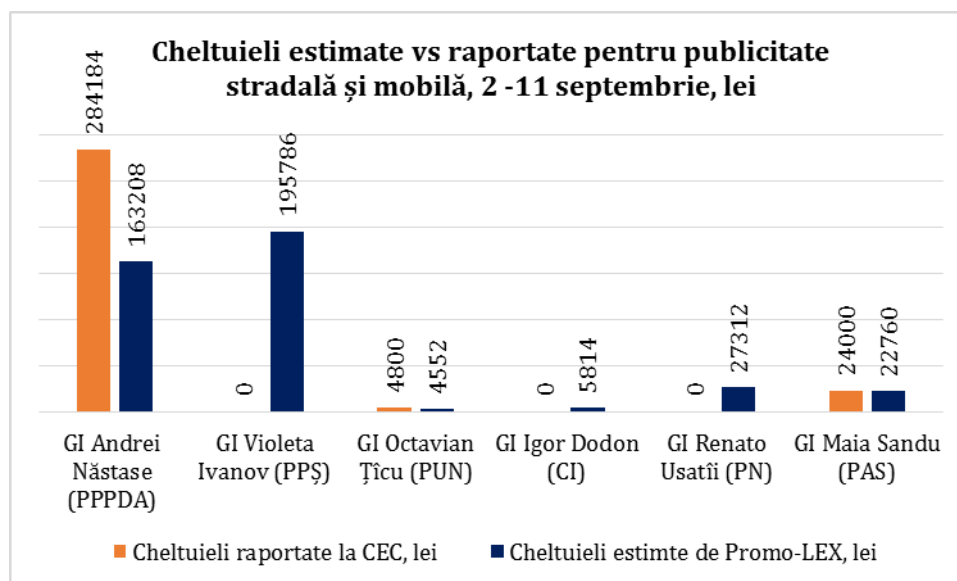
cuprinde cheltuielile legate de conceptualizarea publicității outdoor, ce includ lucrări preparatorii, de machetare, design, traducere, instalare, locațiunea spațiului ș.a., precum și lucrări de producere a publicității.

Pentru estimarea cheltuielilor destinate panourilor stradale s-au efectuat verificări la valoarea de piață a prețurilor pentru diverse mostre de panouri. Astfel, prețul minim lunar estimativ pentru plasarea unui panou stradal 6 × 3 m² este de cel puțin 6 922 de lei, al unui panou stradal 9 × 12 m² – de 10 100 de lei, al unui panou LED – de 7 911 lei, al unui panou stradal 2 × 4 m² – de cel puțin 4 944 de lei, al unui banner 1,5 × 2 m² – de cel puțin 1 978 de lei, al unui banner perete pentru cort – de 569 de lei.

În perioada de referință, MO Promo-LEX a observat publicitate stradală din partea a 6 GI: Renato Usatîi (PN), Maia Sandu (PAS), Andrei Năstase (PPPDA), Violeta Ivanov (PPȘ), Octavian Țicu (PUN), Igor Dodon (CI). Din cele 6 GI, doar 3 GI au raportat cheltuieli la CEC care se încadrează în estimările misiunii. Misiunea a estimat un quantum de cheltuieli neraportate de cel puțin 228 912 lei din partea: Renato Usatîi (PN) – 27 312 lei, Violeta Ivanov (PPȘ) – 195 786 de lei, Igor Dodon (CI) – 5 814 lei (graficul nr. 8).

⁸² Afișe tipărite la tipografia „Policolor”, tir. 300 000 din 03.09.2020 și pliante A4, tipografia „Policolor”, com. din 03.09.2020, tir. 75 000 – toate achitate din fondul grupului de inițiativă pentru susținerea Maiei Sandu în calitate de candidat la funcția de Președinte al Republicii Moldova.

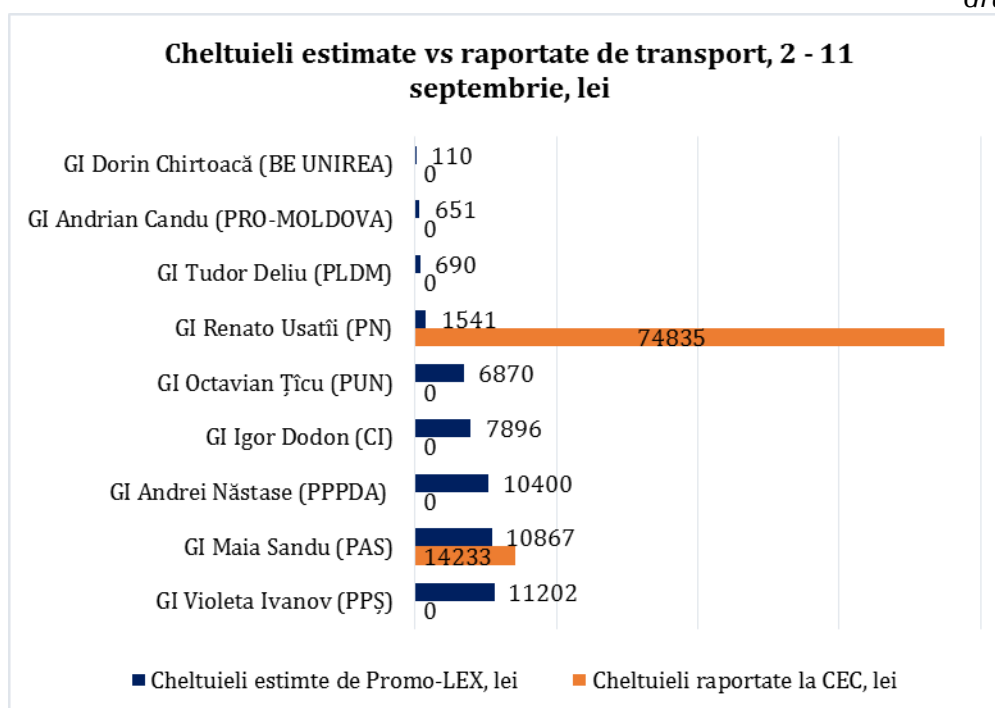
⁸³ Ziare tipărite la „Edit Tipar Grup”, com. nr. 762, tiraj 255 400 ex.

b) Cheltuieli de transport

Formula de calcul utilizată pentru estimarea cheltuielilor pentru deplasări în țară reflectă un consum mediu de 10 l/100 km (automobil), 11 l/100 km (microbuz), 35 l/100 km (autocar) înmulțit la distanța parcursă și la prețul de combustibil de 15,55 lei.

MO Promo-LEX a estimat un cuantum de cel puțin 37 819 lei drept cheltuieli neraportate pentru deplasări în țară în baza distanțelor parcurse de către 7 GI: Violeta Ivanov (PPȘ) – 11 202 lei, Andrei Năstase (PPDA) – 10 400 de lei, Igor Dodon (CI) – 7 896 de lei, Octavian Țicu (PUN) – 6 870 de lei, GI Tudor Deliu (PLDM) – 690 de lei, Andrian Candu (PRO MOLDOVA) – 651 de lei, Dorin Chirtoacă (BE UNIREA) – 110 lei (graficul nr. 9).

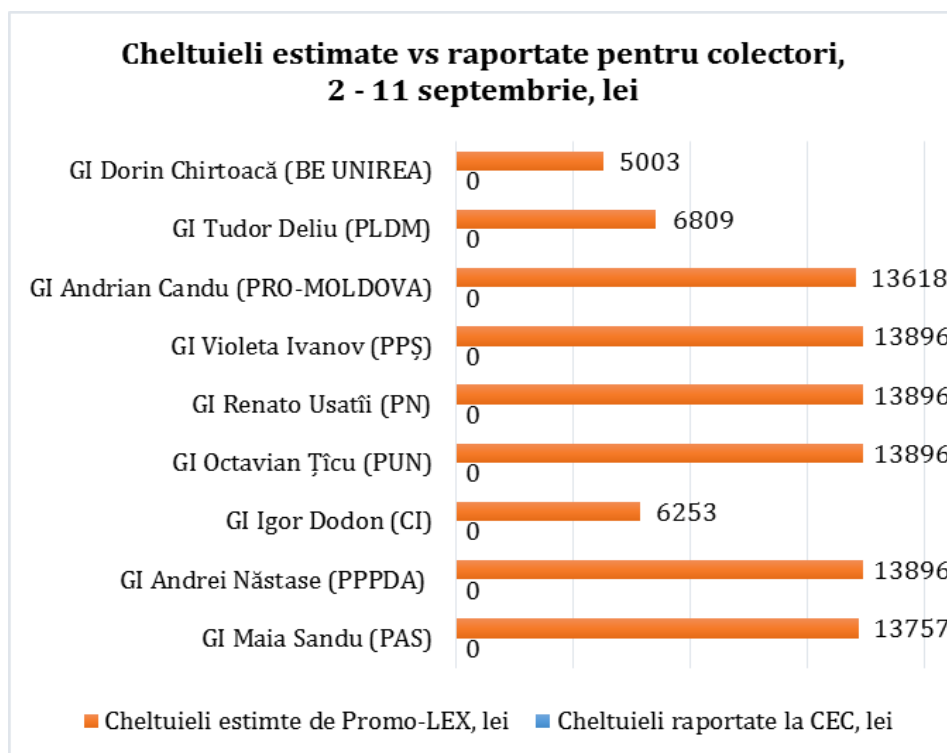
c) Cheltuieli pentru delegarea/detașarea persoanelor

Baza de calcul pentru estimarea cheltuielilor de delegare a colectorilor de semnături se referă la cuantumul salariului minim garantat în sectorul real pentru anul 2020⁸⁴. Astfel, estimările au fost obținute prin înmulțirea numărului de colectorii la 8 ore lucrate pe zi și la costul pe oră (17,37 de lei), luându-se cel puțin o zi lucrată de fiecare colector. Au fost luați în calcul doar colectorii GI observate în teren de MO Promo-LEX. Niciun GI nu a raportat la CEC cheltuieli pentru delegarea colectorilor. Mai mult, niciun GI nu a raportat declarațiile de voluntariat semnate ale acestora. MO Promo-LEX a estimat pentru munca colectorilor un cuantum de cel puțin 101 024 de lei (graficul nr. 10).

Tabelul nr. 13. Date privind numărul colectorilor

Grupuri de inițiativă observate în teren	Nr. colectorii
GI Maia Sandu (PAS)	99
GI Andrei Năstase (PPPDA)	100
GI Igor Dodon (CI)	45
GI Octavian Țicu (PUN)	100
GI Renato Usatîi (PN)	100
GI Violeta Ivanov (PPȘ)	100
GI Andrian Candu (PRO MOLDOVA)	98
GI Tudor Deliu (PLDM)	49
GI Dorin Chirtoacă (BE UNIREA)	36

Graficul nr. 10

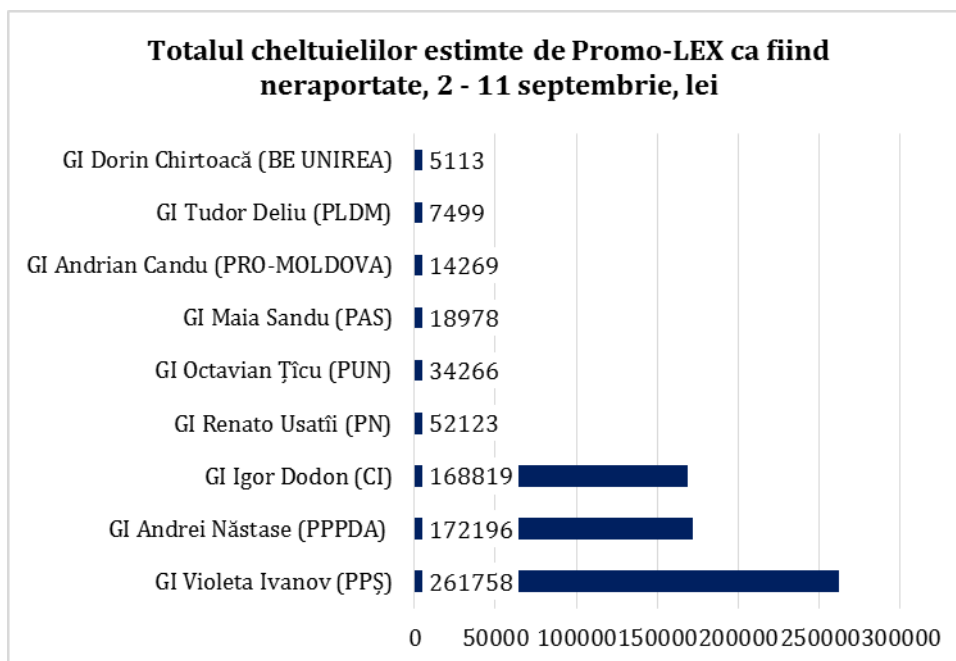

MO Promo-LEX constată că 9 GI au omis reflectarea completă a cheltuielilor efectuate în perioada 2 - 11 septembrie 2020 pentru recompensele (diurna) colectorilor de semnături, transport și publicitate. Acestea sunt GI Andrei Năstase (PPPDA), GI Igor Dodon (CI), GI Octavian Țicu (PUN), GI Renato Usatîi (PN), GI Violeta Ivanov (PPȘ), GI Andrian Candu (PRO MOLDOVA), GI Tudor Deliu

⁸⁴ [Salariul minim garantat în sectorul real în anul 2020](#) este de 2 935 de lei pe lună sau 17,37 lei pe oră.

(PLDM), GI Dorin Chirtoacă (BE UNIREA), GI Maia Sandu (PAS). Suma totală estimată ca neraportată este de cel puțin 735 021 de lei (graficul nr. 11).

Graficul nr. 11

IX. DISCURSUL DE URĂ ȘI INSTIGARE LA DISCRIMINARE

În perioada 1 – 11 septembrie 2020, au fost identificate cel puțin două cazuri în care candidații pentru funcția de Președinte au utilizat mesaje de ură și instigare la discriminare în spațiul public. În ambele cazuri este vorba despre Renato Usatîi (PN).

De asemenea, au fost raportate cel puțin 9 cazuri în care candidații desemnați au fost afectați de discursul de ură sau instigare la discriminare. Astfel, în 4 cazuri a fost vizat Igor Dodon (CI), în 3 cazuri a fost vizată Maia Sandu (PAS) și într-un caz au fost vizați Andrei Năstase (PPDA) și Renato Usatîi (PN). Criteriile care au stat la baza mesajelor de ură și instigare la discriminare au fost: dizabilitate, sex/gen, sănătate, vârstă, activitatea profesională și apartenența politică.

9.1. Candidații care au utilizat discursul de ură sau instigare la discriminare

În perioada de monitorizare, au fost înregistrate cel puțin trei situații în care discursul de ură sau instigare la discriminare a provenit de la unul dintre candidații electorali înscriși, care a perpetuat intoleranța în societate, având la bază discriminarea, denigrarea, amenințarea, instigarea la violență, dar și alte forme de promovare a stereotipurilor și prejudecăților în spațiul public.

Astfel, Renato Usatîi (PN) a făcut mai multe declarații despre oponentii săi politici și susținătorii acestora, iar de cele mai multe ori a fost vizat candidatul desemnat Igor Dodon (CI):

10.09.2020/Mesaj pe pagina sa de Facebook

„Dacă Dodon va încerca să fure voturi, să cumpere voturi, să organizeze alte invenții ce țin de mințirea cetățenilor din Republica Moldova, va încerca să folosească greutățile prin care trec cetățenii, mai ales la țară, eu nu că am să ies pe data de 2 noiembrie la protest, a doua zi după alegeri, dar vă asigur, eu, stimați cetățeni, voi fi în fruntea Dvs., dacă trebuie, și la bot o să-i dăm, dacă își va permite el cumva să pună mâna pe țară în stilul lui Plahotniuc... cum o făcea profesorul lui Dodon.”

02.09.2020/Emisiunea „Secretele puterii”, Jurnal TV

„Dacă lui Dodon îi va veni în căpușorul lui de oleacă doctor, oleacă pacient, oleacă călător, îi va veni ideea cumva să simplifice, să ne scoată din alegeri...”

„Eu nu sunt răcit la cap ca Dodon. Cum v-am spus, curcanii au temperatura la cap 41, de asta Dodon emite multe greșeli, temperatura medie la corp... la mine e 36,6.”

În cazurile identificate, Renato Usatîi, pe de o parte, încearcă să îl denigreze pe contracandidatul său, Igor Dodon, asociindu-l pe cel din urmă, prin utilizarea expresiilor „căpușorul lui de oleacă doctor, oleacă pacient”, cu persoanele cu dizabilități mintale. Pe de altă parte, Renato Usatîi folosește expresia „curcan”, care are scopul de a-l dezumaniza pe oponentul său politic. În același timp, unele mesaje ale lui Renato Usatîi pot fi catalogate ca fiind agresive prin instigarea la violență împotriva oponentului său politic, care ia forma unei amenințări, dar și a unei invitații indirecte adresate susținătorilor săi: „dacă trebuie, și la bot o să-i dăm”.

9.2. Candidații care au fost vizați de discursul de ură sau instigare la discriminare

Conform datelor furnizate de către experții implicați în procesul de monitorizare a discursului de ură, au fost înregistrate cel puțin 9 situații în care concurenții electorali implicați în alegerile prezidențiale, precum și reprezentanții partidelor politice și/sau susținătorii candidaților electorali au fost vizați în discursuri publice care au instigat la discriminare sau violență, au denigrat și au făcut apel la stereotipuri și prejudecăți.

05.09.2020/Feodor Ghelici

Pe data de 05.09.2020, activistul civic Feodor Ghelici, în cadrul emisiunii on-line „СУББОТА С ГЕЛИЧЕМ”, a afirmat despre susținătorii lui Renato Usatîi (PN) și, implicit, despre candidat, în cadrul unei întâlniri cu acesta:

«Я слушал внимательно, не только Усатого, я всех внимательно слушаю, всех политиков, потому что мне нужна информация с первых уст. И вот, Усатый объявляет в Бельцах, собирает конференцию под открытым небом, я уже не говорю про дистанцию, это всё... не будем комментировать. Я внимательно его слушал и вот послушайте фразу: „Если я вас предаю, то я каждому из вас дам по литру бензина и я разрешаю вам сжечь мой дом, мою машину”. То, что он сказал, я понимаю что такое политика, что такое политтехнология, но меня удивило другое, люди которые сидели, слушали... (imită susținătorii care strigă „Bravo!” și aplaudă) Это сумасшедший дом. Психоз.»

Mesajul activistului civic instigă la discriminare atât împotriva susținătorilor candidatului Renato Usatîi, cât și împotriva persoanelor cu dizabilități mintale prin utilizarea prejudecăților.

01-08.09.2020/Pagina de Facebook JOS DODON

Trebuie să menționăm că în contextul perioadei electorale în vederea denigrării, ridiculizării și uneori a instigării la discriminare și violență sunt folosite conturi false de Facebook. De exemplu, pe data de 01.09 și 08.09, pe pagina de Facebook JOS DODON, au fost publicate două imagini. Prima imagine îl prezintă pe Igor Dodon în ipostaza unei femei care participă la emisiunea „Поле чудес”. Cea de a doua imagine îl prezintă pe Igor Dodon alături de Zinaida Greceanîi și Ion Chicu și este însoțită de mesajul „Два дебила это сила. Три дебила это власти”.

Ambele mesaje au scopul de a-l denigra pe candidatul desemnat Igor Dodon (CI), dar și pe susținătorii acestuia. Astfel, sunt utilizate atât prejudecățile de gen, cât și prejudecățile față de persoanele cu dizabilități mintale, favorizând astfel creșterea nivelului de intoleranță în societate.

07.09.2020/Ștefan Secăreanu

Pe data de 07.09.2020, pe pagina sa de Facebook, ex-deputatul Ștefan Secăreanu a scris cu referire la candidatul Andrei Năstase (PPPD):

„Toată lumea înțelegea că Năstase va pierde alegerile în Chișinău și nimeni, dar absolut nimeni din cei care l-au propulsat și încurajat să candideze, în primul rând Maia, nu a dorit să-l oprească pe idiot! Și a pierdut capitala! De fapt, nu el a pierdut-o, noi, cei care am mers, până la urmă, să-l votăm pe nebun, am pierdut-o!”

Asocierea lui Andrei Năstase cu persoane cu dizabilități mintale îl denigrează și îl ridiculizează pe acesta, iar în același timp astfel de exprimări afectează persoanele cu dizabilități și înlesnesc răspândirea prejudecăților în societate, ceea ce favorizează creșterea gradului de intoleranță față de acest grup social.

În același mesaj, cu referire la activitatea politică a candidatei Maia Sandu, Ștefan Secăreanu a afirmat:

„Exact așa acționează Maia azi, înaintea alegerilor prezidențiale, după ce a ignorat toate îndemnurile de a pune osul la propulsarea unei candidaturi comune a electoratului pro-românesc și pro-european la aceste alegeri pentru a-l învinge pe Dodon, alta decât ea! După ce te-ai culcat în pat cu Kozak ca să guvernezi cu Dodon, ne înveți tu cum trebuie să dăm jos această pramatie?”

Acest mesaj o denigrează pe candidata desemnată Maia Sandu (PAS) prin utilizarea prejudecăților de gen care ar determina diminuarea capacităților profesionale ale femeilor în viața politică.

09.09.2020/Bogdan Țirdea

Pe data de 09.09.2020, deputatul PSRM Bogdan Țirdea a scris pe pagina sa de Facebook cu referire la candidata Maia Sandu (PAS):

«Про почитание отца и матери – отдельный разговор. Вся сеть Сороса и глобалисты везде продвигают понятия „родитель №1” и „родитель №2”, выдавливая понятия „мать” и „отец”. Всё делается с единой целью – продвижение ЛГБТ. В ЛГБТ-семьях не поймёшь, кто отец, а кто мать усыновлённого ребёнка. Вот и ввели „родителей”. То же самое можно сказать про Sandu и семью. Нет, мы не говорим о том, что у неё нет семьи – поймите нас правильно. Это не наше дело. Мы говорим о том, что её на выборах 2016 года поддержала соросовская НПО GenderDoc-M, защищающая права ЛГБТ.»

Mesajul deputatului Țirdea, pe de o parte, o denigrează pe candidata Maia Sandu prin asocierea acesteia cu prejudecățile îndreptate împotriva persoanelor LGBT, iar, pe de altă parte, prin utilizarea prejudecăților de gen – candidată necăsătorită și fără copii.

În același timp, mesajul lui Bogdan Țirdea face apel la frica socială alimentată de teoriile conspirației cu privire la implicarea omului de afaceri George Soros în distrugerea valorilor și a familiei tradiționale. Iar asocierea candidatei Maia Sandu cu omul de afaceri nu face altceva decât să o asocieze cu imagini negative.

11.09.2020/Alecu Reniță și Feodor Ghelici

Pe data de 11.09.2020, Alecu Reniță, ziarist și ex-deputat în primul Parlament, în contextul unei vizite a candidatului desemnat Igor Dodon (CI) într-o instituție de învățământ și al apariției acestuia în poze alături de elevi fără masca de protecție, a scris în *Ziarul național* articolul „Pedofilul fără mască”:

„De ce părinții și învățătorii tac, de ce nu a ieșit lumea din Sofia să-l pună pe fugă pe acest individ care, pur și simplu, s-a smintit?”

„Văzându-l în imagine pe descreieratul din fața clasei, mi-am amintit de un episod de la sfârșitul secolului trecut, când în Chișinău câțiva pedofili băgase[ră] spaima în părinți, după ce strangulase[ră] doi elevi.”

„În ce hal a ajuns societatea moldovenească, dacă părinții și învățătorii permit unui dement să intre în școli și licee fără masca de protecție, să pună în pericol de infectare colectivele didactice, elevii și familiile lor?”

„Trântiți-i ușa în nas și tratați-l ca pe un pedofil, care pune în pericol sănătatea, integritatea și demnitatea copiilor Dumneavoastră!”

Articolul scris de Alecu Reniță este unul care, pe de o parte, îl denigrează pe candidatul Igor Dodon (CI), prin utilizarea cuvintelor „smintit”, „dement” și „pedofil”, iar, pe de altă parte, instigă la discriminare prin apelul adresat părinților și învățătorilor de a-l trata pe acesta „ca pe un pedofil”. Și în acest caz, termenii „smintit” și „dement” afectează nu doar candidatul electoral, dar și persoanele cu dizabilități și favorizează răspândirea prejudecăților față de acest grup social.

În același context, pe aceeași dată, Feodor Ghelici, activist civic, într-un mesaj pe pagina sa personală de Facebook, a afirmat:

«Посмотрите на себя (Igor Dodon), вы уже старый, у вас болезненный вид. Понимаете, я уверен на сто процентов, что вы являетесь разносчиком коронавируса.»

«У вас нету ничего мужского, я вам говорю это как мужик мужику.»

Și acest mesaj face apel la prejudecățile de gen, dar și instigă la discriminare pe criteriul de vârstă și stare de sănătate. Astfel, discursul activistului civic îl denigrează pe Igor Dodon.

11.09.2020/Комсомольская правда

Pe data de 11.09.2020, pe site-ul Комсомольская правда a fost publicat articolul «Евгений Собор: У правых партий плохие анализы», în care autoarea acestuia a scris despre scopurile electorale ale candidatei desemnate Maia Sandu (PAS):

«А промежуточная цель – создать правый блок во втором туре президентских выборов, и это похоже на действия импотентов, которые не способны достичь своих целей индивидуально. Но даже десять импотентов не смогут сделать то, что может сделать в одиночку нормальный мужик.»

Denigrarea candidatei Maia Sandu (PAS) prin utilizarea unor termeni cu conotații sexuale pentru asocierea cu activitatea sa politică, dar și utilizarea prejudecăților de gen în vederea ridiculizării acesteia reprezintă, de fapt, un discurs sexist și promovează percepția conform căreia femeile nu au abilități de conducere, iar domeniul politic este unul exclusiv masculin.

X. EDUCAȚIE ȘI INFORMARE ELECTORALĂ

CICDE și CEC au desfășurat atât activități de instruire (a funcționarilor electorali din cadrul CECE II și a judecătorilor), cât și anumite activități de informare (evenimente on-line, publicații periodice, materiale video și didactice etc.) privind pregătirea scrutinului prezidențial și specificul alegerilor în condiții pandemice. Activitățile de informare vizează în mod aparte cetățenii ce vor vota în ziua alegerilor peste hotare. În același timp, semnalăm în continuare lipsa unei campanii complexe privind informarea alegătorilor cu domiciliul în stânga Nistrului.

Activitățile de instruire și informare organizate de CEC și CICDE

Activități de instruire. În perioada monitorizată, CEC și Centrul de Instruire Continuă în Domeniul Electoral (CICDE) au desfășurat seminare on-line de instruire destinate, pe de o parte, funcționarilor electorali din cadrul CECE II, iar, pe de altă parte, judecătorilor ce ar putea fi implicați în desfășurarea alegerilor.

Pe parcursul perioadei de referință CICDE a elaborat Îndrumarul membrului/-ei grupului de inițiativă în susținerea candidatului/-tei la funcția de Președinte al Republicii Moldova. Materialul cuprinde recomandări practice privind modul de constituire a grupurilor de inițiativă, descrie responsabilitățile colectorului/-oarei și procedura de colectare a semnăturilor în susținerea candidaților și conține informații utile referitoare la modul de colectare a semnăturilor în așa fel încât să minimizeze răspândirea infecției COVID-19.

Activități de informare. La 8 septembrie CICDE în comun cu CEC au lansat Centrul de Apel pentru Alegerile Prezidențiale din 1 noiembrie 2020. Misiunea Centrului de Apel este oferirea informațiilor și a asistenței privind procedurile electorale tuturor părților interesate: alegători, funcționari electorali, reprezentanți ai concurenților electorali, reprezentanți ai autorităților publice locale.

Cu privire la informarea alegătorilor din diasporă despre pregătirea scrutinului prezidențial și procesul de deschidere a secțiilor de votare în străinătate, autoritatea electorală a participat la masa rotundă organizată pe 8 septembrie cu genericul: „Organizarea procesului electoral în diasporă – alegerile prezidențiale 2020: deschiderea secțiilor de votare în afara Republicii Moldova”. De asemenea, CICDE a elaborat și a lansat un material video cu informații despre modalitățile și posibilitățile de implicare în alegeri a cetățenilor Republicii Moldova care locuiesc în afara țării, și anume: înregistrarea prealabilă, înscrierea la cursurile pentru a deveni funcționar electoral, dar și încurajarea celor din jur să participe la alegeri în ziua scrutinului prezidențial.

Pe pagina CEC continuă să apară informații privind posibilitatea alegătorilor de a vota la locul aflării, etapele procedurii de înregistrare prealabilă și termenul-limită – 16 septembrie 2020, concurenții electorali înregistrați în cursa electorală.

Pentru a înțelege în profunzime procesul de organizare și desfășurare a alegerilor, la 10 septembrie, CEC a lansat Dex-ul electoral, care vine să punteze care-i diferența și semnificația celor mai confundați termeni și noțiuni din domeniul electoral.

La 15 septembrie CICDE a dat startul campaniei de informare și educare civică „Drumul lui Arci spre alegeri”, care va fi desfășurată în perioada 15 septembrie – 1 noiembrie 2020. Prin intermediul campaniei de informare și educare civică CICDE îi îndeamnă pe alegători să voteze responsabil și în siguranță. De asemenea, CICDE a lansat cea de-a III-a ediție a benzilor desenate electorale, cu genericul „Arci votează pe timp de pandemie”, care va fi distribuită în școlile din 50 de localități din toată țara.

MO Promo-LEX atestă lipsa din partea CEC a unei campanii complexe privind informarea alegătorilor cu domiciliul în stânga Nistrului în contextul alegerilor prezidențiale.

RECOMANDĂRI

Parlamentului Republicii Moldova:

1. Modificarea noțiunii de concurent electoral în cazul alegerilor prezidențiale prin completarea acesteia cu textul „partidele politice, organizații social-politice și blocurile electorale care i-au desemnat”.
2. Modificarea Codului electoral în sensul suspendării din funcție a candidaților desemnați odată cu eliberarea listelor de subscripție.
3. Revizuirea art. 46, alin. (2), lit. a) din Codul electoral cu referire la desemnarea candidaților pentru alegeri de către partidele și alte organizații social-politice înregistrate până la stabilirea datei alegerilor.
4. Reglementarea în Codul electoral a măsurilor care trebuie să fie luate pentru asigurarea egalității șanselor tuturor concurenților electorali în cazul participării în cadrul scrutinului prezidențial a Președintelui în exercițiu.
5. Reglementarea strictă, lipsită de interpretări, a statutului partidului politic, în contextul calității sale de „asociație benevolă cu statut de persoană juridică”, raportat la alte tipuri de persoane juridice, în contextul aspectelor ce țin de finanțarea politică/electorală.

Comisiei Electorale Centrale:

6. Soluționarea problemei privind necesitatea și oportunitatea constituirii Consiliului electoral al circumscripției electorale municipale Bender nr. 3.
7. Revocarea Circularei nr. CEC 8/2796, pentru a nu admite influențarea necorespunzătoare a organizării și desfășurării alegerilor pentru funcția de Președinte.
8. Modificarea Regulamentului privind statutul observatorilor și procedura de acreditare a acestora în sensul introducerii posibilității de acreditare a observatorilor naționali în secțiile de votare constituite peste hotarele țării în baza buletinului de identitate.
9. Respectarea legislației electorale și a obligației de a recepționa rapoartele financiare ale partidelor politice care planifică să doneze în contul „Fond electoral” la începutul campaniei electorale.
10. Introducerea donațiilor în mărfuri și servicii la balanța raportului privind finanțarea campaniei electorale.

ABREVIERI

alin. – alineatul
APL – administrația publică locală
art. – articolul
ASP – Agenția Servicii Publice
BESV – birou electoral al secției de votare
BE Unirea – Blocul Electoral „UNIREA”
BNS – Biroul Național de Statistică
com. – comuna
CEC – Comisia Electorală Centrală
CECE – Consiliul electoral al circumscripției electorale de nivelul II
CI – candidat independent
CICDE – Centrul de Instruire Continuă în Domeniul Electoral
CNESP – Comisia Națională Extraordinară de Sănătate Publică
lit. – litera
MO – Misiune de observare
mun. – municipiu
nr. – număr
or. – oraș
OSCE – Organizația pentru Securitate și Cooperare în Europa
OSCE/ODIHR – Biroul OSCE pentru Instituții Democratice și Drepturile Omului
OTL – observator pe termen lung
OTS – observator pe termen scurt
PACE – Partidul Politic Partidul Acasă Construim Europa „PACE”
PAS – Partidul Politic „Partidul Acțiune și Solidaritate”
pct. – punct
PDM – Partidul Democrat din Moldova
PLDM – Partidul Liberal Democrat din Moldova
PN – Partidul Nostru
POM – Partidul Politic Partidul Oamenilor Muncii
PPPDA – Partidul Politic „Platforma Demnitate și Adevăr”
PPȘ – Partidul Politic „Șor”
Pro Moldova – Partidul Politic „PRO MOLDOVA”
PRM – Partidul Regiunilor din Moldova
PSRM – Partidul Politic „Partidul Socialiștilor din Republica Moldova”
PUN – Partidul Unității Naționale
RFE – Registrul funcționarilor electorali
RSA – Registrul de stat al alegătorilor
RSP – Registrul de Stat al Populației
s. – satul
SV – secție de votare
UAT – unitate administrativ-teritorială
u.c. – unități convenționale
USAID – Agenția Statelor Unite pentru Dezvoltare Internațională
UTAG – Unitatea teritorial autonomă Găgăuzia

*Anexa 1. Cazuri de depășire de către partide politice a plafonului donațiilor persoanelor juridice
(în baza rapoartelor de observare Promo-LEX)*

Anul	Scrutinul	Plafon persoane juridice	Depășirea plafonului	Detalii
2014	Alegeri parlamentare	1000 salarii medii pe economie = 4 500 000 lei.		PDM, PNT – 15, 27 mil lei Raportat la rubrica Alte încasări: mijloace de pe contul partidelor pe contul Fond electoral
2015	Alegeri Locale	400 salarii medii pe economie = 1 844 000.		7 partide politice (NA) - 7 013 340 lei Donații pers. juridice
2016	Alegeri prezidențiale	400 salarii medii pe economie = 2 033 600 lei.		4 partide politice: PPEM, PN, PAS, MSPRR - 7 008 200 lei pentru 4 CE (Iurie Leancă/PPEM, Dumitru Ciubașenco/PN, Maia Sandu/PAS, Inna Popenco/MSPRR.
2018	Alegeri Locale Noi Chișinău	100 salarii medii pe economie = 615 000 lei.	PL – 1 650 000 lei PSRM – 955 940 lei.	PL - a înregistrat transferuri de pe contul partidului în contul Fond electoral în mărime de 1 650 000 lei , PSRM - a înregistrat transferuri de pe contul partidului în contul Fond electoral în mărime de 955 940 lei , ceea ce, de asemenea, au depășit plafonul donațiilor din partea persoanelor juridice.
2019	Alegeri parlamentare	100 salarii medii pe economie = 697 500 lei.	PSRM și PDM au depășit 100 salarii medii pe economie. ⁸⁵	Mijloace proprii de pe contul curent a 4 formațiuni (subvenții de la bugetul de stat) în valoare de 8 912 500 lei (PSRM, PN, PCRM, PDM)
2019	Alegeri Locale	12 salarii medii pe economie = 83 700 lei.	PSRM - 5,59 milioane de lei	mijloace proprii de pe contul curent a 10 formațiuni (subvenții de la bugetul de stat) în valoare de 11 342 794 de lei (54,80%) (PDM, PLDM, PN, PSRM, PPȘ, ACUM, PVE, PPVP, PCRM, PL).
2020	Alegeri Prezidențiale	12 salarii medii pe economie = 95 436 lei.		

⁸⁵ [Raport nr. 4](#) Alegeri Parlamentare 2019.